

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

الجُمْل في اللّغة العربيّة وطُرق تكوينها

**ARAP DİLİNDE CÜMLELER
VE
KURULUŞ YOLLARI**

رسالة ماجستير

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

المشرف الأستاذ الدكتور أحمد بلوط

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
PROF. DR. AHMET BULUT

تقديم نظام الدّين إبراهيم أوغلو

**HAZIRLAYAN
NİZAMEDDİN İBRAHİMOĞLU**

عام 1999م في تركيا بمدينة بورصة

BURSA- 1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	4
KISATMALAR.....	5
ARAPÇADA İSİM VE FİİL CÜMLESİNE	
GİRİŞ.....	6
1.BÖLÜM	
CÜMLELERİN KURULUŞ YOLLARI VE UNSURLARI.....	29
A.YAPI BAKIMINDAN CÜMLE	
ÇEŞİTLERİ.....	29
1.BASİT	
CÜMLE.....	29
2. MÜREKKEP	
CÜMLE.....	37
B.TAM VE EKSİK OLUŞ BAKIMINDAN	
CÜMLELER.....	38
1.TAM	
CÜMLE.....	39
2.NÂKİS	
CÜMLE.....	39
C.İFADE BAKIMINDAN CÜMLELER VE	
UNSURLARI.....	39
1.HABERÎ CÜMLE VE	
FORMÜLLERİ.....	39
2.İNŞÂÎ CÜMLE VE	
FORMÜLLERİ.....	41
D.TERKİPLER.....	41
1.İSNÂDÎ	
TERKİP.....	48
2.SIFAT TERKİB-İ.....	49
3.İZÂFET	
TERKİBİ.....	50
4.MECÂZÎ	
TERKİB.....	51

5.ZARF	
TERKİBİ.....	52
6.SAYI	
TERKİBİ.....	52
7.HÂL	
TERKİBİ.....	52
8.ATIF	
TERKİBİ.....	52
9.BEDEL	
TERKİBİ.....	53
10.TE'KİT	
TERKİBİ.....	53
E.İRAB BAKIMINDAN CÜMLE ÇEŞİTLERİ VE UNSURLARI.....	54
1.İRAB'TA YERİ OLAN	
CÜMLELER.....	54
2.İRAB'TA YERİ OLMAYAN	
CÜMLELER.....	65
2.BÖLÜM	
YAN CÜMŞELER CÜMLE GİBİ AMEL EDENTERKİPLER VE KURULUŞ YOLLARI.	69
A.ŞİBH-İ İZAFET ANLAMI VEREN CÜMLELER.....	69
B.ŞİBH-İ FİİL İLE KURULANLAR.....	70
C.ŞİBHİ CÜMLE ŞEKLİNDE	
GELENLER.....	72
D.MASDAR-I MUEVVEL İLE	
KURULANLAR.....	73
E.CEVAP	
CÜMLELERİ.....	75
1.ŞART	
CEVÂBİ.....	75
2.TALEBİN	
CEVÂBİ.....	81
3.NİDÂNIN	
CEVÂBİ.....	81

4.KASEMİN	
CEVÂBİ.....	81
F.MUZARİ MANSUB OLARAK KULLANILAN CÜMLELER.....	82
SONUÇ.....	84
BİBLİYOGRAFİ.....	85

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Bu tezin konusu "الجُمْل في اللّغة العربيّة وطرق تكويها" "Arap dilinde cümleler ve kuruluş yolları"dır. Konular kolay ve özet bir şekilde sunulmuştur. لقد عُرِضَت المواضيع بشكل موجز ومُيسر.

Çalışma ana hatlarıyla şu unsurlardan oluşmaktadır:

Arapça'da isim ve fiil cümlesine giriş. 1. Bölüm, 2. Bölüm, Sonuç ve Bibliyografya. Giriş mahiyetindeki kısımda, isim ve fiil cümleleri belirgin yönleriyle ele alınmıştır. Birici Bölümde, cümleler ve terkipler; yapı, tam ve nakıslık, ifade ve i'rab bakımlarından incelenmiştir.

İkinci Bölümde ise, yan cümleler üzerinde durulmuştur.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Arap nahvinin dikkat edilmesi gereken konularında net ve açık bilgiler verilmeye ve bunlar kaynaklarla delillendirilmeye çalışmıştır.

Çalışmalarım esnasında yardımlarını gördüğüm sayın danışmanım Prof. Dr. Ahmet Bulut'a ve diğer değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nizameddin İBRAHİMOLU

KISATMALAR

A.g.e.	Adı gecen eser
Bk.,bkz.	bakınız
h.	hicrî
c.	Cilt
s.	Sayfa
THA.	tahkik
trsz.	tarihsiz
yrsz.	yersiz

ARAPÇADA İSİM VE FİİL CÜMLESİNE GİRİŞ

مدخل إلى الجمل الإسمية والفعلية في اللغة العربية

Cümle: (الجُملة)

Cümle tanımı: Cümle, iki veya daha çok kelimedenden oluşmuş tam anlam ifade edenterkiptir

— زَيْدٌ قَامَ : زيدٌ: مبتدأ ، قام: خبر جملة. — قَامَ زَيْدٌ : قام: فعل ، زيدٌ: فاعل.

Zeyd kalktı.

Kelam: (الكَلَام)

Kelam tanımı: Müstakil bir cümleye denir, kendine mahsûs asıl “isnad” olan cümleleri kapsar. Böylece, sıfat, hal, sıla ve şart gibi cümleler müstâkil olmadığı için kelam değildir, Bununla birlikte ism-i fâil, ism-i mefûl, ism-i tafdîl, mastar ve sıfat-ı muşebbeheler, ne kelam ne de cümledir, çünkü isnadı yoktur. Bundan anlaşılıyor ki, cümle daha geniş anlam ifade eder. Her kelam cümledir, fakat her cümle kelam değildir. **Kelime** de (الكلمة) aynı anlam ifade edilir.

Not: (ملاحظة)

Gök bizim üzerimizdedir.

السَّمَاءُ فَوْقَنَا . السَّمَاءُ: مبتدأ ، فوقنا: خبر

Nahivciler cümleyi cümle adı altında yada kelam adı altında tarif etmişler ve bir kısımda ikisini de eş aynı anlamda olduğunu ifade etmişlerdir.

ez-Zemahşerî (v.538.h), cümle ile kelamı eşit kılmıştır. O kelamın tanımını şöyle yapmıştır. Kelam iki kelimedenden oluşur, ve biri diğerine isnat edilmiştir, buda ancak ya iki isim **زَيْدٌ أَخُوكَ** veya fiil ve isimden **فَازَ الْمُتَّقُونَ زَيْدًا** oluşur.

İbn Cinnî: (v.392.h), Kelamın tam tarifini yaparak cümle ile olan ilişkisini ortaya koymuştur. Ona göre kelam müstâkil ve tam anlam veren her cümleye denir. **زَيْدٌ أَخُوكَ**

el-Muberred (v.285 h),İlk defa cümle kelimesini kullanmıştır. Ona göre cümle en az iki öğeden oluşur (Fiil-Fâil) veya (Mubtedâ - Haber) şeklinde oluşur ve tam anlam ifade eder.

الْقَائِمُ زَيْدٌ — قَامَ زَيْدٌ

Kelim: (الكلم)

Kelimin tanımı: Kelim, üç veya daha çok kelimedenden oluşmuş ister tam anlam ifade eden veya etmeyen terkip lafızlara denir.

العلم يرقى الإنسان . / لو ارتقى الإنسان .

Bilim insanı geliştirir / Keşke insan gelişse.

Arapça da cümle unsurları: (المواضيع في الجُمْل العربية)

Önemine göre üç bölüme ayrılmıştır: استعمالات المواضيع حسب أهميتها

A. En çok kullanılan cümle unsurları أكثر استعمالاً: fiil, fâil, mef'ûl, harf-i cerler, mansûb muzâri, meczûm muzâri, كَان ve benzerleri , marife çeşitleri, إِنَّ ve benzerleri, sayı, Mubtedâ, haber, كَان ve benzerleri, sıfat- mevsûf, muzâf-muzâfun ileyh, atıf.

B. Az kullanılan cümle unsurları أقل استعمالاً (ليس) Leyse ve benzerleri, Soru edatları, taaccüp fiilleri, istisna, temyîz, hal.

C. Nadir kullanan cümle unsurları استعمالات نادرة: bedel, kasem, İştiğâl, Tenâzu, Te'kid, Tahzîr, İğrâ, Övme ve Yerme fiilleri ve İhtisâs.

CÜMLE 'DE EN ÇOK KULLANILAN FORMÜLLER VE UNSURLAR.

(الصُّور أوالصَّنِيع الأكثر استعمالاً في الجمل وعناصرها)

1-İsim cümlesi: (الجملة الإسمية)

İsim (Mubtedâ) + İsim (Haber). Ana Kural قاعدة رئيسية

Muhammed peygamberdir. مُحَمَّدٌ نَبِيٌّ

Kitap faydalıdır. الْكِتَابُ مُفِيدٌ

İsim (Mubtedâ) + [Fiil+Fail +M. Bih] (Cümle Haber). Ana kural قاعدة رئيسية .

Zeyd Amr'ı dövdü. زَيْدٌ ضَرَبَ عَمْرًا

İsim (Fâil yerine geçen Mubtedâ) + [Fiil+ M. Bih] (Cümle Haber). Ana Kural قاعدة رئيسية .

Zeyd Amr'ı dövüyor. ضَارِبٌ عَمْرًا زَيْدٌ

İsim (Mef'ûl yerine gelen Mubtedâ + [Fiil + Aide zamir Fail] (Cümle Haber).

Kullanması caizdir.

Amr'ı Zeyd dövdü.

عَمْرُو ضَرَبَهُ زَيْدٌ

İsim (Mef'ûl yerine geçen Mubtedâ) + İsim (Cümle Haber) + Fail . Ana kural قاعدة رئيسية .

Ama dövülmüştür, dövüldü, dövülecek. عمرو مَضْرُوبٌ

İsim (Haber) + İsim (Mubtedâ). Ana kural.

Sınav ne zamandır? متى الإمتحان؟ / متى: خبر ، الإمتحان: مبتدأ

Kuruluş nasıl olur. كَيْفَ الْخَلَّاصُ؟

İsim (Mubtedâ)+cara Mecbur veya Zarf (Haber). Ana kural قاعدة رئيسية .

Ahmet evdedir. أحمدٌ في الدَّارِ

Zeyd sizdedir. زَيْدٌ عِنْدَكُمْ

Not: Mubtedânın, cümlede diğer kullanım şekilleri: استعمالات أخرى للمبتدأ في الجمل

(Soru ismi, şart edatı, ilgili zamir, işâret ismi, taaccubb ma'sı (ما) , yemin edatı, müevvel mastar, sıfat ve tüm ma'rifeler).

Allah'a yemin ederim, mazluma insafly davranırım. أَيْمَنُ اللهُ لِأَنْصِفَنَّ الْمَظْلُومَ

Sen cesursun. أَنْتَ شَجَاعٌ

Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ

Not: İsime bitişik zamir gelirse , Muzâf ileyh olur.

Senin dersin hazırlaman sana fayda verir. إِعْدَاذُكَ (مبتدأ) الدَّرْسِ مُفِيدٌ

Not: Cümle içinde Mubtedâ ve Haberinin diğer kullanım şekilleri

للمبتدأ والخبر استعمالات أخرى في داخل الجمل

بغدادُ الأُسْتَاذُ ذَهَبَ. بغدادُ ذَهَبَ إِلَيْهَا الأُسْتَاذُ. بغدادُ ذَهَبَ إِلَيْهَا.

بغدادُ أنا ذاهبٌ إليها. إلى بغدادَ ذَهَبَ الأُسْتَاذُ. الأُسْتَاذُ فِي الذَّهَابِ إِلَى بَغْدَادَ.

Mubtedânın tanımı: (المبتدأ) İsim cümlesinin ilk ögesine denir. Merfûdur, genellikle

ma'rifedir. Ve nekre gelmesi caizdir.

Mubtedanın nekra olarak gelmesi:

Mubtedâ isim cümlesinin ilk ögesine denir merfûdur. Genellikle ma'rife gelir. Nekra gelirse caiz ve vacip. olarak gelir.

Nekrayı Tahsis veya Ta'mim ifade etmek için Mubtedâ caiz olarak kullanılabılır:

- lafzan veya takdiren bir sıfatla nitelendirildiğinde.

Akıllı düşman cahil dosttan daha hayırlıdır. (لَفْظًا)
عدوٌّ عاقلٌ خيرٌ من صديقٍ جاهلٍ (لَفْظًا)
عدوٌّ عاقلٌ: مبتدأ ، خيرٌ من صديقٍ جاهلٍ: خبر.

Bir bela iki beladan daha iyidir. (تَقْدِيرًا)
وَيْلٌ أَهْوَنُ مِنْ وَيْلَيْنِ . (تَقْدِيرًا)

- Lafzan veya ma'nen muzâf olduğunda.

Edeple süslenmek en hayırlı süstür. (لَفْظًا)
حَلِيَّةُ الْأَدَبِ خَيْرٌ حَلِيَّةٍ . (لَفْظًا)
Herkes ölür. (مَعْنًا)
كُلُّ يَمُوتُ - أَي كُلُّ أَحَدٍ يَمُوتُ . (مَعْنًا)

- Musağğar olduğunda.

Küçücük bir kitap benim ahlakımı terbiye etti. (مَعْنًا)
كُتَيْبٌ هَدَّبَ أَخْلَاقِي - أَي كِتَابٌ صَغِيرٌ

- Şart ismi olduğunda.

Kim isyan kılıcını çıkarıp sıyırsa, onunla öldürülür. (مَعْنًا)
مَنْ سَلَّ سَيْفَ الْبَغِيِّ قُتِلَ فِيهِ
مَنْ: مبتدأ. قُتِلَ فِيهِ: خبر.

- Mubteda soru ismi olduğunda

Bunu kim yaptı? (مَعْنًا)
مَنْ فَعَلَ هَذَا ؟ / مَنْ: مُبْتَدَأٌ.

Sende ne var? (مَعْنًا)
وَمَا عِنْدَكَ ؟ / مَا: مُبْتَدَأٌ.

- Olumsuzluk veya soru edatından sonra gelirse.

Dostumuz yoktur. (مَعْنًا)
مَا خَلُّنَا

Dumanı olmadan çubuk kokar mı? (مَعْنًا)
هَلْ عُوْدٌ يَفُوخُ بِلَا دُخَانٍ ؟

عُوْدٌ: مُبْتَدَأٌ. يَفُوخُ بِلَا دُخَانٍ: خبر.

- رُبَّ den sonra gelirse.

Belki bir özür kabahatinden (Suçundan) beter olabilir. (مَعْنًا)
رُبَّ عُذْرٍ أَفْبَحُ مِنْ ذَنْبٍ

- كَمْ الخَبَرِيَّةَ den sonra gelirse.

Ne kadar nasihat sarf ettik. كَمْ نَصِيحَةٍ بَدَّ لَنَاهَا. / نَصِيحَةٍ: مبتدأ. بذلناها: خبر

- فاءُ الجزاء dan sonra gelirse.

Eğer bu kervan giderse, diğeri Rabat'tadır. إِنَّ ذَهَبَ عَيْرٌ فَعَيْرٌ فِي الرَّبَاطِ . / فعيرٌ: مبتدأ

- Failinden sonra gelirse. نِعَمَ وَبِئْسَ -

Selahattin ne iyi Fatihdir (fethedendir). نِعَمَ الْفَاتِحُ صَلَاحَ الدِّينِ. / نعم الفاتح: خبر

Sözünde durmama ne çirkin bir huydur. بِئْسَ الْخُلُقُ خُلْفُ الْوَعْدِ

Not: Nahiv alimleri bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Kimisine göre, Mubtedâsı hazf olmuştur. Ve irabı şöyle gelir.(Fiil-Fâil) ve ona mahsûs denilir.Bir sonraki isme de (haber) ve mahsûs bih olur. Diğer irapları.

Halid ne iyi liderdi. نِعَمَ الْقَائِدُ خَالِدٌ . أي : (هو) خَالِدٌ

نِعَمَ (فعل) الْقَائِدُ (فاعل) خَالِدٌ (مبتدأ ومخصوص بالمدح)

Müslümanların lideri olan Halid iyi liderdir. نِعَمَ قَائِدُ الْمُسْلِمِينَ خَالِدٌ

Zeyd olan kişi ne iyi adamdır. نِعَمَ الرَّجُلِ رَجُلًا زَيْدٌ

Mubtedânnın Nekra olarak değışk konularda vacip olarak gelebilir:

Zarf ve Mecrûrdan sonra gelirse.

Her kavmin bir yol göstereni vardır. لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır. وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ

Du'â ifade ediyorsa.

Allah'ın selamı üzerinize olsun. سَلَامٌ عَلَيْكُمْ

Hâliye cümlesinin başında kullanılırsa.

Yıldızlar çıkmışken biz yürüdük. سِرْنَا وَنَجْمٌ قَدْ أَضَاءَ

إذا الفجائية den sonra gelirse.

Bir de baktım ki ateş köşkü yok ediyor. نَظَرْتُ فَإِذَا نَارٌ تَلْتَهُمُ الْقَصْرَ

لولا den sonra gelirse.

Çalışmak olmasaydı tüm insanlar karanlıkta olurdu . لَوْلَا اجْتِهَادٌ لَسَادَ النَّاسَ كُلَّهُمْ .

Nekreden çeşitlilik istenilirse gelir.

İnsan hayatı tek düze değildir.

فَيَوْمٌ عَلَيْنَا وَيَوْمٌ لَنَا

Mahzuf mevsûf sıfatı olarak gelmesi.

Alim cahilden daha hayırlıdır.

عَالِمٌ خَيْرٌ مِنْ جَاهِلٍ . (أَي رَجُلٌ عَالِمٌ)

Mubtedâ cümlede şu şekillerde de gelir:

İbtidâiye cümlesinin başında.

Kanaat zenginliktir.

الْقَنَاعَةُ غِنَى

Hâliye cümlesinin başında.

Ay semanın ortasında iken yürüdüm.

سِرْتُ وَالْقَمَرَ فِي كَبَدِ السَّمَاءِ

Sıfat cümlesinin başında.

Meclisi yüce (görmekli) olan bir şeyhi gördüm.

رَأَيْتُ شَيْخًا مَجْلِسُهُ مَهَيْبٌ

Haber cümlesinin başında.

Zulmün sonu hüsrandır (akıbeti kötüdür).

الظُّلْمُ (مَبْتَدَأُ) مَرْتَعُهُ وَخِيمٌ (خَبْرٌ)

Sıla cümlesinin başında.

Babası Hatip olan beni ziyaret etti.

زَارَنِي الَّذِي أَبُوهُ حَاطِبٌ

Mubtedâ irab yönünden iki bölüme ayrılır:

Mubtedânın Haber olması:

Zeyd mazeretlidir.

زَيْدٌ عَازِرٌ

Öğretmen gitmiştir.

الْأَسْتَاذُ ذَاهِبٌ

Mubtedânın Vasıf şeklinde gelmesi.

1.Vasıf olumsuz veya soru edatından sonra gelirse ve bir sonra gelen isime İkili ve çokluk yönünden mutabık'se, Haber gelmesi caizdir.

(إذا وقعت الصفة بعد النفي أو الاستفهام وكانت تطابق ما بعدها في التنثية والجمع فيكون خبراً)

İki bulunmayan geldi mi?

هَلْ قَادِمَانِ الْغَائِبَانِ؟ / قَادِمَانِ: خَبْرٌ. الْغَائِبَانِ: مَبْتَدَأٌ

Siz yolculuk yapmadınız mı?

مَا رَاحِلُونَ أَنْتُمْ؟

2.Vasıf tekil bir sonraki ise ikili ve çokluk olursa sıfat Mubtedâ olarak bir sorakide

سَدَّ مَسَدَ الْخَبْرِ olarak gelir.

(إذا كانت الصفة مفردة وما بعدها مثنى أو مجموعاً تحتّم الإبتداء بها وما بعدها سدّ مسدّ الخبر)

İki Zeyid kalktı mı. أُنقائمُ الزَيدانِ؟ / قائمٌ: مبتدأ. الزَيدان: سدّ مسدّ الخبر

İki Zeyid nasıl kalktı? كَيْفَ قائمُ الزَيدان

Kareşlerin gitmedi. ما ذاهبٌ أخواك.

Zeyd'in ebeveyni ayakta mıdırılar? أُنقائمُ (خبر) أبواهُ (فاعل للخبر) زَيْدٌ (مبتدأ)

Fâile ait zamirde gelirse, sıfat, haber olarak gelir.

Not: Mubtedâ gayri Âkil (Akıllı olmayan) cem-i müennes gelirse, Haberin müfret müennes, cem-i müennes veya cem-i mükesser gelmesi caizdir.

Cezalar şiddetlidir. العُقوباتُ رادِعَةٌ (رادعاتُ)

Evler yüksektir. البيوتُ عَالِيَةٌ (عالياتُ) (عوال)

Not: Aynı zamanda Mubtedâ Akıllı cem-i müennes gelirse, Haberin müfred müennes, cem-i müennes veya cem-i mükesser gelmesi caizdir.

Eğitimli hanımlar terbiyelidirler. المُتَعَلِّماتُ مَهْدَبَةٌ (مهذبّاتُ)

Not: Mubtedâ bir de harf-i cer zâ'id veya şibhi zâ'id ile de gelebilir, harekesi laf zan mecrur mahallen mansub olur.

Sana bir dirhem yeterli mi? بِحَسَبِكَ دِرْهَمٌ

Belki gelen kişiyi tanıdık. رَبِّ قَادِمٍ عَرَفْنَا

Allah'tan başka yaratıcı var mıdır.? هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ

Not: Mubtedâ'nın Hazfı de cümlede gelebilir, bunlardan birkaç konu örnek vere biliriz

نِعَمَ الْفَاتِحُ صَلَاحُ الدِّينِ — هو صلاح الدين / رَحِمَ اللَّهُ عَمَرَ الْعَادِلِ — هو العادل صبرٌ جميلٌ — صبري

صبرٌ جميلٌ / في ذمتي لأفعلنَ — في ذمتي يمينٌ / كَيْفَ أَحْمَدُ؟ صحيحٌ — هو صحيحٌ

Haber (الخبر)

Haberin tanımı: İsim cümlesinin ikinci elemanı olup, Mubtedâ hakkında bir bilgi ve haber veren ögedir. İrap açısından merfûdur.

Haberin, cümlede kullanım yolları: (استعمالات الخبر في الجمل)

Mubtedâ'nın Haberden önce vacip olarak gelmesi gereken yerler.

1. Ma'rife ve nekralıkta Mubtedâ ile haberin eşit olması:

الأصدقاء المخلصون / . أي هم المخلصون . الأصدقاء: (مبتدأ)
Samimi arkadaşlar.

2. Mubtedâ, öncelik hakkına sahip lafızlardan olduğunda (bu lafızlar لها الصدارة) bu lafızlar şunlardır: Soru ismi, İlgi zamiri, Şart ismi, Taaccubb ması مَا ve çokluk bildiren كَم .

Hayır ve şerrin açıklanmasında dinin amacı nedir?

ما غرض الدين من بيان الخير والشر / ما: مبتدأ

İnsana iki yoldan hangisi uydundur?

أي السبيلين أسلم للإنسان

3. Haberde hasır kast edilince ما veya إلا ile gelir.

Demir ancak serttir.

إنما الحديد صلب

Kanaat ancak servettir.

ما القناعة إلا ثروة

4. Haber, fiil cümlesi olsa, Fâil-i örtülü zamir mubtedâyâ ait olur.

Hak yücelir.

الحق يعلو

Haberin Mubtedâdan önce vacip olarak geldiği yerler:

1. Mubtedâ Nekra olup, Haber, Zarf veya harf-i cerle mecrürundan meydana gelirse.

Sende bir kalem var.

عندك قلم

Evde bir adam var.

في الدار رجل

2. Mubtedâ da hasır kastedilince ما - إما veya ما - إلا ile gelir.

Adil sadece Allah'tır.

ما عادل (خبر) إلا (أداة حصر) ربي (مبتدأ)

3. Haber önceliği olan lafızlardan olduğunda (لها الصدارة في الكلام) bu lafızlar şunlardır:

Soru ismi, Şart ismi, İlgi zamiri

أين العدالة في الدنيا وكيف السبيل إليها
Dünyadaki adalet nerede ve ona nasıl ulaşılır?

4. Mubtedâ'da Habere ait bir zamir bulununca.

وفي سيطرة القوى على الضعيف نفعه
Güçlünün güçsüze hakim olması onun menfaatidir.

Not: Haberin Hazfı de cümlede gelebilir, bunlardan birkaç konu örnek vere biliriz.

أيمن الله لأنصفن المظلم - أيمن الله بيمينه / لولا الجند ما حافظت أمة على استقلالها - لولا الجند موجود.

كلّ إنسانٍ وعَمَلُهُ – كلّ إنسانٍ مقترنانِ./ ضربِي العَبْدَ مُسِيئاً – إذا كان مُسِيئاً./ مَنْ عندكم؟ أحمَدُ – أحمَدُ عندنا.
أخوك في الدّارِ – أخوك كائنٌ.

2- Fiil cümlesi: (الجملة الفعلية)

Fiil + İsim (Fâil veya Nâbi Fâil). Ana kural.

Zeyd gitti. ذَهَبَ زَيْدٌ ./ ذَهَبَ: فعل صحيح. زيدٌ: فاعل.

Zeyd gidiyor. يَذْهَبُ زَيْدٌ

Amr dövüldü. ضُرِبَ زَيْدٌ ./ ضُرِبَ: فعل مجهول. زيدٌ: نائب فاعل.

Amr dövüldü. يُضْرَبُ عَمْرٌو

Soru, (Nefiy edati) + İsim (şibih fiil) + Fâil. Caizdir.

أواقفٌ على الشَّجَرَةِ عصفورٌ؟/ واقفٌ: مبتدأ. عصفورٌ: خبر. Serçe ağaç üzerine kondu mu?

ما فرِحَ أعداؤُنَا

Düşmanlarımız sevinmedi

Fiil +İsim (Fâil, Zâhir İsim veya fiile bitişik Zamir) + İsim (Mef'ûl).Ana kural.

Amr Zed'i dövdü. ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا

Ben Zeyd'i dövdüm. ضَرَبْتُ زَيْدًا

Abdullah kardeşini dövdü. ضَرَبَ عَبْدِاللهِ أَخَاكَ

Abdullah Zeyd'i öldürdü. قَتَلَ عَبْدِاللهِ زَيْدًا

Fiil + İsim (Mef'ûl, Zâhir İsim veya fiile bitişik Zamir) + İsim (Fâil) Çok kullanılır.

Zeyd beni dövdü. ضَرَبَنِي (فعل – مفعول) زَيْدٌ (فاعل)

Zeyd'i Abdullah dövdü. ضَرَبَ زَيْدًا عَبْدَاللهِ

İsim + (mef'ûl, zâhir isim veya ayrı zamir) + Fiil+ İsim (Fâil) Kullanılması caizdir ihtimam ve inayet içindir.

Amr'ı, Zeyd dövdü. عَمْرًا ضَرَبَ زَيْدٌ

Zeyd'i dövdüm. زَيْدًا ضَرَبْتُ./ زيداً: مفعول به. ضربتُ: فعل – فاعل

Yalnız sana kulluk ederiz. إِيَّاكَ نَعْبُدُ. / إِيَّاكَ: مفعول به. نَعْبُدُ: فعل.

Yalnız sana sığınırız. إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

İsim (Mef'ûl yerine geçen Mubtedâ) + Fiil + Ait Zamir + İsim (Fâil) Kullanması caizdir.

Ömer'le karşılaştım. عَمَرًا لَقَيْتُهُ

Zeyd'in babasını buldum. زَيْدًا لَقَيْتُ أَبَاهُ

Fiil: (الفعل)

Fiilin Tanımı: Bir iş, oluş, hareket bildiren kelimeye denir.

Arapça da fiil çeşitleri sığa yönünden üçe ayrılır: **mazi**, **muzâri** ve **emir**, İrap yönünden, murab, mebnidir, Murablarda mansup, merfû ve meczûm olmak üzere kendi arasında üçe ayrılır

Notlar:

- Fiile bittişik Muttasıl mensûb zamirler gelirse irabı, Mef'ûl bih olur.

Onu ziyaret etmek isterim. أَوْدُ أَنْ أَزُرَّهُ. / أَزُرَّهُ: فعل — مفعول به.

-Fiile bitişik Özne zamirler gelirse, Fâil olur.

Öğrenciler derslerini yazıyorlar (yazdılar). الطَّلَابُ يَكْتُبُونَ (كُتِبُوا) الدَّرْسَ

-Fiil başta gelip, Fâil zâhir isim olarak gelirse, tesniye veya cemi yönünden amiline uyum sağlamaz ve **mufred** olarak kalır.

Yangın çıktı. طَلَعَ النَّيْرَانُ

Kızlar mahirdiler. بَرَعَتِ الْفَتَيَاتُ

Tebrik edenler geldiler. أَقْبَلَ الْمُهْنُونَ

Bazı Arap kabilelerinde, şiirlerde gelmesi caizdir.

Not: Fiilin cümledeki kullanış şekilleri: (Malum, Mechul, Mezid, Mucered, Mazi, Muzari (Murab, Meczûm, Mansub), Emir, Sahih, Mutel, Muekked, Taaccub, Zem, Şart).

Fâil: (فاعل)

Fâilin tanımı: İsimdir, fiilin işini yapana denir, Genellikle fiilden sonra gelir daima merfûdur. Fâile isnat edilen fiil ma'lûm fiil olur, tam veya şibih fiil olarak gelir.

Fâil cümlede iki şekilde ele alınır.

Zâhir (Açık) isim, الظَّاهِرُ

Abdullah Zeyd'i dövdü.

ضَرَبَ عَبْدَ اللَّهِ زَيْدًا

Abdullah bana ikram etti.

أَكْرَمَنِي عَبْدَ اللَّهِ

Muzmar المُضْمَرُ bu da ikiye ayrılır: Açık البارزُ ve Gizli المُسْتَتَرُ zamirler.

Niye geldin?

مَا جَاءَ بِكَ؟ (هو) المُسْتَتَرُ

Ne istedin?

مَا أَرَدْتَ؟ (النَّاء) المُسْتَتَرُ

Fâil, fiil veya şibih fiil'den sonra gelir. (Ana kural).

Fiilden önce gelmesi uygun değildir. Ancak küfe alimlerine göre şiiirlerde gelmesi caizdir.

أَجْنَدَلًا يَحْمِلُنَ أُمَّ حَدِيدًا

مَا لِلْجَمَالِ مَشِيئَهَا (فاعل لوئيداً) وَئِيدًا

Neden develerin yürüyüşü temkinli ve ağırbaşlıdır, Acaba o büyük kaya mı, yoksa demir mi taşıyor?

Not: Fâilin şu şekilde gelmesi uygun değildir:

Zeyd (iki Zeyd) kalktı.

زَيْدُ (الزَّيْدَانِ) قَامَ

Zeyd'in iki oğlu ayakta.

زَيْدٌ غُلَامَاهُ قَائِمٌ

Not: (ضَرَبَ غُلَامَهُ زَيْدٌ) غُلَامٌ kelimesi **fetha** üzere mansûb olarak normaldir. Ancak

(ضَرَبَ غُلَامَهُ زَيْدٌ). غُلَامٌ **Zamme** üzere merfû bulunması İbn Hâcib, Ferrâ ve Kisâ'î'ye

göre caiz değildir, Ahfeş ve İbn Cinnî'ye göre caizdir.

Fâilin cümlede diğer kullanma şekilleri:

A-Fâilin cümlede Mef'ûlden önce gelmesi ve şartları.

1. Fâil, fiile bitişik zamir gelirse.

Vatanı sevdim.

أَحْبَبْتُ الْوَطْنَ

2.Fâil ve Mef'ûlun, iraplarının kapalı olması ve hangisinin Fâil hangisinin Mef'ûl olduğunu bir karinenin bulunması.

Babam amcamı aşığladı.

أَهَانَ أَبِي عَمِّي

3.Mef'ûlun bih hasredilmişse.

Selimden başka kimse anlamadı.

مَا فَهَمَ أَحَدٌ إِلَّا سَلِيمًا

B-Fâilin zâ'id harfi cer ile caiz olarak gelmesi ve şartları .

1. Taaccub (أ فعل به) vezninde gelirse.

Sait ne kadar cömert!

أَكْرَمَ بِسَعِيدٍ

2. Ne iyi duyarlar ve ne iyi Gönüller.

أَسْمَعُ بِهِمْ وَأَبْصِرُ

3.Şu terkipte gelirse.

كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا. / بِاللَّهِ: فاعل

Benimle sizin aranızda gerçek şahit olarak Allah kafidir.

4.Soru veya Nefiy edati' il gelirse.

Kimse geldi mi?

هَلْ جَاءَ مَنْ أَحَدٍ؟ مِنْ أَحَدٍ: فاعل

Bize bir müjdecî ve uyarıcı gelmedi?

مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ؟

C-Fâilin Mefûlden sonara vacip olarak gelmesi ve şartları:

1.Fâil innema veya illa ile (إِنَّمَا إِلَّا) hasredilmiş olursa.

إِنَّمَا هَدَى النَّاسَ الدِّينَ الْقَوِيمَ (فاعل)

Muhakkak ki insanlar ancak kamil bir din terbiye eder.

Ancak yüce bir din insanları terbiye eder. مَا هَدَى النَّاسَ إِلَّا الدِّينَ الْقَوِيمَ

2.Mef'ûl, bitişik zamir ve Fâil de zâhir isim gelirse.

Emir beni ödüllendirdi.

كَأَفَأَنِّي الْأَمِيرُ

3. Fâile bitişik zamir gelip ve Mef'ûle ait olursa.

Arkadaş Ali ile konuştu.

كَلَّمَ عَلِيًّا صَاحِبَهُ

Öğretmen öğrenciyi mükafatlandırdı.

كَأَفَأُ التَّلْمِيزَ مُعَلِّمُهُ

D-Fiil ve Fâilin her ikisinin vucüben Mef'ûlden sonra gelmesi ve şartları:

1. Mef'ûl cümlede ifade ederse. (Soru, Şart, كم, edatlarıyla ifade edilirse):

Kaç kitap okudun?

كَمْ (مفعول به) كِتَابًا (تميز) قَرَأْتَ؟

Alla'ın ayetlerinden hangisini inkar edersin? أَيِّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ؟

مَنْ (مفعول به) يُضِلُّ اللَّهَ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

Allah kimi saptırsa, artık onu doğru yola iletecek yoktur.

2. Mef'ûl'un fiili (فاء الجزاء) alırsa, Mef'ûl önce gelir.

Sadece Rabbini büyük tanı. وَرَبَّكَ (مفعول به) فَكَبِّرْ

Öyleyse yetimi sakın ezme. فَأَمَّا الْيَتِيمَ (مفعول به) فَلَا تَقْهَرْ

3. Mef'ûl bih, Ayrı zamir olarak gelir ve hususiyet ifade ederse:

Ancak sana kulluk ederiz. إِيَّاكَ (مفعول به) نَعْبُدُ

Sana sesleniyorum. إِيَّاكَ أَعْنِي

Fâil'le, Fiil arasındaki Müzekker ve müenneslik uygunluğu:

1. Fâil, hakiki müennes (İnsan ve hayvanların dışına denir.) gelirse, Fâilin müennes gelmesi vacip olur.

Bir kadın geldi. جَاءَتْ إِمْرَأَةً

2.Gayr-i âkil (İnsanın dışındaki) cemi'ler müfret müennes olarak kabul edildiğinde bu kelimeler Fâil olduklarında fiilleri müenneslik alameti vacip olarak gelir.

Kalemler kırıldı. انكسرت الأقلامُ

3. Zâhir Fail hakiki müennes olmazsa (bunun anlamı, Semi veya Hakiki müennes) olursa fiil müzekker de müennes de, caiz olarak gelir, genellikle müennes kullanılır.

Güneş doğdu. طلعت الشمسُ (طلع)

4.Fâil, hakiki müennes olduğunda fiilden ayrı ve uzak düşerse, fiille Fâil arasına başka bir kelime girerse müzekker fiilin müzekker ve müennes olması caizdir.

Hakimin yanına bir kadın geldi. (حضرتُ) حضر القاضي امرأة

5.Müzekker Fâil ile, müennes Fâil atıf şeklinde bir araya gelirse, önce bulunana bakılır, önce bulunan (matufun aleyh) müzekker ise fiil müzekker, müennes ise fiil müennes olur.

Erkek ve bayan öğrenci çalıştılar. اجتهدت الطالبُ والطالبةُ

6.Kura'n ı Kerim'le eski metinlerde değişik sebeplerden bu kaidelerin dışına çıktığı görülmektedir, Fâilin kırık cemi, cemi müennes veya topluluk ismi geldiğinde müzekker veya müennes kullanılması caiz dir.

Kadınlar dediler. وَقَالَ نِسْوَةٌ

Bedeviler dediler. وَقَالَتِ الْأَعْرَابُ

Alimler geldiler. جَاءَ (جَاءَتْ) الْعُلَمَاءُ

Kadınlar geldiler. حَضَرَ (حَضَرَتْ) النِّسَاءُ

7. Fâil Övme-Yerme fiilinden sonra gelirse, müzekker veya müennes kullanılması caizdir.

Suaad ne iyi kızdır. نِعِمَ (نِعِمَّتْ) الْفَتَاةُ سُعَادُ

Hint ne kötü kadındır. بئسَ (بئسَتْ) الْمَرْأَةُ هِنْدُ

Nâibi Fâil : (نائب الفاعل)

Nâibi Fâilin tanımı: Meçhul fiilden sonra gelir, Cümlede Fâilin düşmesi ve onun yerine şunlar gelir:

1. Bitişik zamir:

Gezide mutlu oldum. سُرِرْتُ فِي النَّزْهَةِ. / سُرِرْتُ: فعل مجهول، نائب فاعل. .

2. Örtülü zamir:

Kapı açıldı. البابُ فَتَحَ . (هُوَ)

3. Sarih (Zahir) isim:

Mal çalındı. سُرِقَ الْمَالُ

4. Masdar Müvvel:

Muhakkak ki senin yolculuğun öğrenildi. عُلِمَ أَنَّكَ مُسَافِرٌ

5. Cer-Mecrûr:

Hırsız yakalandı. قُبِضَ عَلَى اللَّصِ

6. Zarf:

Cuma günü oruç tutuldu. صِيَمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

7. Cümle:

okula gidiniz, denildi. قِيلَ: إنْطَلِقُوا إِلَى الْمَدْرَسَةِ

8. Masdar:

Denildi ki güzel bir söz. قِيلَ: قَوْلٌ جَمِيلٌ

Nâib-i Fâilide, Fâilin düşmesinden sonra şu konular cümlede gelebilir.

1. Mef'ûl bih, bir veya mutaaddii olabilir.

Cam kırıldı كُسِرَ الزُّجَاجُ . (أصله - كَسَرَ الطِّفْلُ الزُّجَاجَ)

Yoksula elbise verildi. (أُعْطِيَ الْفَقِيرُ ثَوْبًا . (أصلُهُ - أعطى الغنيُّ الفقيرَ ثوباً)

2. Muş tak çekimi olan; Zarf ve Mas dar olur.

Salihler gibi bir yürüş yaptı (onların yolunda gidildi). سِيرَ سِيرُ الصَّالِحِينَ (مُضَاف)

İyi yerde oturuldu. جَلَسَ مَكَانٌ جَمِيلٌ , (صِفَةٌ)

Kırsallar gibi yürüyüş yaptı. مُشِيَ مَشْيَ الْمَلُوكِ (بَيَانُ الْأَنْوَعِ)

Ramazanda oruç tutuldu. صِيَمَ رَمَضَانُ . (بَيَانُ الزَّمَنِ)

Bir sefer dövüldü. ضَرَبَ ضَرْبَةً . (بَيَانُ الْعَدَدِ)

3. Cer-Mecrûr olabilir.

Konuya bakıldı (sorun incelendi). نَظَرَ فِي الْمَسْأَلَةِ . (أصلُهُ - نَظَرَ أَحْمَدُ فِي الْمَسْأَلَةِ) - مَعْرِفَةٌ

Bu şekilde gelmesi caiz dır. نَظِيرَ فِي مَسْأَلَةٍ . (أصلُهُ - نَظَرَ أَحْمَدُ فِي مَسْأَلَةٍ)

Not: Nâibi Fâil cümlede gairi âkil, kırık cemi veya cemi müennes gelirse fiil müennes olur.

Kız öğrenci üniversiteye kaydedildi. سَجَّلَتِ الطَّالِبَةُ فِي الْجَامِعَةِ

Öğrencilere kitaplar dağıtıldı. وَزَعَتِ الْكُتُبُ عَلَى الطَّالِبَةِ

Mef'ûl Bih: (مفعول به)

Mef'ûl'un tanımı: Fâlin işlediği işten etkilenen isme denir, fiil veya şibih-fiilden sonra gelir.

Mef'ûl'un cümle içinde nasıl kullanımı?:

1. **Zâhir isim şeklinde:**

Öğrenci dersi ezberledi. حَفِظَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ

2. **Bitişik zamir şeklinde.**

İlme gelince onu Öğrendim. الْعِلْمَ اقْتَبَسْتُهُ

3. **Ayrı zamir şeklinde:**

Sana sesleniyorum (Seni kast ediyorum). إِيَّاكَ أَعْنِي

4. **Şibh i izafet şeklinde:**

Dağı görmeyen. لَا طَالِعًا جِبَالًا. / طَالِعًا: مفعول به شبه إضافة.

Şu konularda Mef'ûl'un Amilinin Hazf olması vaciptir.

1.İştigâl: (الاشتغال)

İsim (Mef'ûlun bih) + Fiil + Fâil + Mansup zamir Ana kura..

Zeyd'i ben dövdüm. زَيْدًا ضَرَبْتُهُ

Zeyd'i şimdi ben döveceğim. زَيْدًا أَنَا ضَارِبُهُ الْآنَ

Zeyd'in oğlunu şimdi ben döveceğim. زَيْدًا أَنَا ضَارِبُ غُلَامِهِ الْآنَ

İsim (Mubtedâ) + Fiil + Fâil + Zamir (Mef'ûl bih). Kullanılması.Caiz dir.

Zeyd'i dövdüm. زَيْدًا (مبتدأ) ضَرَبْتُهُ (فعل، فاعل، مفعول)

Kitabın ben okudum. كِتَابِكَ قَرَأْتُهُ

2.İhtisas: (الاختصاص)

Biz Müslümanlar tek Allah'a inanırız. أُنْصُ. (مفعول) مُؤَحِّدُونَ (خبر). أُنْصُ.

3.Tahzir: (التحذير)

Aslandan sakın. الْأَسَدَ (مفعول به) الْأَسَدَ (مفعول به). (إحذر)

Yılandan sakın. إِيَّاكَ وَالْأَفْعَى . (إحذر)

4.İgra: (الإغراء)

Çalışmaya devam. (الزَمَ) . الاجتهادَ الاجتهادَ . (الزَمَ)

Zeyd'i iste. عَلَيْكَ زَيْدًا . (أطلب)

5.Nidâ: (النداء)

Ey peygamberlerin efendisi! يَا سَيِّدَ الرُّسُلِ

6.Sıfat-ı Maktû'a: (الصفة المقطوعة)

Cenabı-ı Allah'a hamt olsun. الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمِيدِ./ الحميد: صفة.

7.Durûb-ı Emsâl: (ضروب الأمثال)

Hoş geldiniz. (أصله - جِئْتَ أَهْلًا وَنَزَلْتَ مَكَانًا سَهْلًا) أهلاً (مفعول به) وَسَهْلًا (مفعول به).

Köpekler ineklere gönderildi. (أصله - أُرْسِلَ ...) الكلابَ عَلَى الْبَقَرِ.

Sağ salim geliniz. قُدُومًا (مفعول به) مُبَارَكًا (مفعول به)

Mef'ûl şu şekillerde de kullanılır:

Fiil + Fâil + Nekra isim (Mef'ûlun bih) + Fiil + Ait zamir + Mef'ûl + Fâil. Ana kural.

Zeyd'in dövdüğü adamı gördüm. رَأَيْتُ رَجُلًا ضَرَبَهُ زَيْدٌ

Fiil + Fâil + Nekre isim (Mef'ûl bih) + Fiil. Bu şekilde az kullanılır.

Zeyd'in dövdüğü adamı gördüm. رَأَيْتُ رَجُلًا ضَرَبَ زَيْدٌ

Not: İştigâl bu konunun Mef'ûlle ilgisi olduğu için, tanımını yapmamız gerekir.

Mef'ûlün fiilden önce gelmesi halinde, fiilin sonunda (ها) Mef'ûle ait bir zamir bulunursa, buna (الإشغال) denir. Bu durumda önce Mef'ûl halinde bir isim bulunur.

Sonra da önünde bu Mef'ûle ait bir zamir bulunan fiil gelir. Bu fiil zamirle meşgul olduğu yani Mef'ûl olarak nasb ettiği için önce geçen Mef'ûl durumundaki ismi nasb etmiş olmaz O halde onu gizli bir fiil nasb etmiştir. Görülen fiil onun müfessiridir. Merfû gelmesi de caizdir Mubtedâ olur.

Zeyd'i döv. زَيْدًا (مشغول عنه) أَضْرِبُهُ (مشغول ، مشغول به)

Bekir'i ben döveceğim. بَكْرًا (مفعول به) أَنَا ضَارِبُهُ

Zeyd'i görmedim. مَا زَيْدًا (مفعول به) رَأَيْتُهُ

Kitabını ben okudum. كِتَابُكَ (مشغول عنه) قَرَأْتُهُ (مشغول، مشغول به)

İşi iyi yaptım. الْعَمَلُ (مبتدأ) أَتَقَنَّنْتُهُ

Not: İştigâl. Şu edatlarıyla (ما - هَلْ - إِلَّا - هَلْ - مَا) gelmesi caizdir. Genellikle başta kullanılır.

Ali'yi nerede görsen ona ikram et. حَيْثُمَا عَلِيًّا (مفعول به) رَأَيْتَهُ فَأَكْرَمَهُ

Bir de başta gelip bir sonraki gelen fiili müzekker veya müennes caiz olarak gelebilir.

Sevdiği adam Halit'e ikram etti. خَالِدًا (مفعول به) أَكْرَمَ رَجُلًا يُحِبُّهُ

إِنْ ve كَانَ benzerlerinin cümlede kullanımı ve formülleri :

إِنْ ve benzerleri + İsimi (mansûb olur) + Haberi (merfû olur.) Ana Kural.

Zeyd alim idi. كَأَنَّ زَيْدًا (اسمه) عَالِمٌ (خبره)

Keşke Zeyd evde olsaydı. لَيْتَ زَيْدًا فِي الدَّارِ

إِنَّ ve benzerleri + Haberi (Cer-Mecrûr veya Zarf olur) + İsmi. Kullanılması caizdir.

Keşke ev sahibi evde olsa. لَيْتَ فِي الدَّارِ (خبره) صَاحِبُهَا (اسمه)

Gerçekten, zorlukla kolaylık yan yanadır. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

كَانَ ve benzerleri + İsmi (merfû olur) + Haberi (mansûb olur). Ana Kural.

Adam hareket etmişti. كَانَ رَجُلٌ مُنْطَلِقًا

Öğrenci çalıştı. كَانَ التَّلْمِيزُ مُجْتَهِدًا

كَانَ ve benzerleri + Haberi + İsmi .

Kûfelilere göre kullanılması caizdir, Basralılara göre ise caiz değildir.

Öğrenci çalışkan idi. كَانَ مُجْتَهِدًا (خبره) التَّلْمِيزُ (اسمه)

Zeyd senin yemeğini yemiştir. كَانَ طَعَامَكَ زَيْدٌ أَكَلًا

İsmi + كَانَ + Haberi. Kullanılması caizdir.

Zeyd alim idi. عَالِمًا كَانَ زَيْدٌ

Öğrenci çalışkan idi. مُجْتَهِدًا كَانَ التَّلْمِيزُ

Haber-i + كَانَ + İsm-i. Kullanılması Caizdir.

Kavim, kendine zulmetmişti. وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ

Not: إِنَّ ve إِنَّ cümlede şu şekilde gelmesi caiz değildir, Çünkü zamir ها lafzan bir önceyi ifade eder.

Ev sahibi evdedir. كَانَ صَاحِبُهَا فِي الدَّارِ

Keşke ev sahibi evde olsa. لَيْتَ صَاحِبُهَا فِي الدَّارِ

Not: إِنَّ - انَّ - لَكِنَّ - لَيْتَ - لَعَلَّ nin benzerleri altı edattan oluşur.

Not: إِنَّ nin Haberinde ibtidâiye lamı kullanması caizdir.

Muhakkak ki Zeyd kalkmıştır (Alimdir). إِنَّ زَيْدًا لَفَاقِمٌ (عَالِمٌ)

Muhakkak ki sen, doğruyu söyleyeceksin. إِنَّكَ لَتَقُولُ الْحَقَّ

Not: إِنَّ nin haberi cümlelerin başında ve ortasında bulunması mümkün değildir. Sadece cer Mecrûr veya zarf şeklinde gelirse kullanılması caizdir.

Evde bir adam vardır. إِنَّ فِي الدَّارِ رَجُلًا

Not: مَادَامَ — مازالَ — لَيْسَ yardımcı fiilleri isimden sonra kullanılması caiz değildir.

Ancak, Arap dil alimlerinden ibn keysân ve en- Nahnâs caiz görmüştür.

Zeyd ayakta olduğu müddetçe seninle arkadaşlık yapmam. لَأَصَاحِبُكَ مَادَامَ قَائِمًا زَيْدًا.

Zeyd hala ayakta. قَائِمًا مازالَ زَيْدًا

Zeyd ayakta değil. قَائِمًا لَيْسَ زَيْدًا

Not: كَانَ nin benzerleri on üç fiilden oluşur.

(أَصْبَحَ - أَضْحَى - أَمْسَى - بَاتَ - صَارَ - ظَلَّ - كَانَ - مَابَرَخَ - مَادَامَ - مازالَ - ما إنْفَكَ - ما فتي - ليس)

Not: كَانَ nın Haberi Cumhur ulamaya göre başta kullanılması caizdir. Soru edatından sonrada gelebilir.

Zeyd çalışkan idi. مُجْتَهِدًا كَانَ زَيْدًا

Zeyd sabırlı mıydı? أَحْلِيمًا كَانَ زَيْدًا؟

Not: Nefiy edatından sonra كَانَ nin haberine ب harfi ilave edilebilir.

Zeyd ayakta değildir. مَا كَانَ زَيْدًا قَائِمًا

Allah kulunu zulüm edici değildir. مَا كَانَ اللهُ بظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ

Not: كَانَ Zâid olarak gelmesi caizdir.

Gezimiz ne kadar güzeldi. مَا كَانَ أَجْمَلَ رِحْلَتِنَا

Not: كَادَ ve benzerleri كَانَ gibi amel eder. Cümlede şu şekillerde gelir.

İsimi müfred olarak gelir. Haberi'de, fiil cümlesi olarak gelir.

Neredeyse gece geçmek üzere. كَادَ اللَّيْلُ يَنْقُضِي

Neredeyse şafak sökmek üzere. أَوْشَكَ الْفَجْرُ يَطْلُعُ

Not: كَادَ ve benzerlerinin isiminin başta gelmesi caizdir.

Belki Hind bizi ziyaret eder. هِنْدٌ عَسَى أَنْ تَزُورَنَا

Belki iki adam yolculuk yapar.

لرَجُلَانِ عَسَى أَنْ يُسَافِرَا

Not: لا النَّافِيَةَ لِلْجِنْسِ: Cinsi nefyeden إِنَّ gibi amel eder. Cümlede şu şekilde gelir.

Evde adam yoktur.

لَا رَجُلًا فِي الدَّارِ

Yalancı iflah olmaz.

لَا كَاذِبٌ مَحْمُودٌ

Hak sahibi zarar etmez.

لَا صَاحِبَ حَقٍّ خَاسِرٌ

Not: Haberi Mahzuf olarak gelmesi de caizdir. لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ / لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Not: إِنَّ'nın ismi cumhur ulamaya göre önce gelmesi caizdir.

Muhakkak ki ağaç meyvelidir.

الشَّجَرَةُ إِنَّهَا مُثْمَرَةٌ

Benim yanımda sen değerlisin.

عِنْدِي إِنَّكَ فَاضِلٌ

Not: إِنَّ ve benzerlerine **zâid** ما (كَاثِفَةٌ عَنِ الْعَمَلِ) eklenirse cümlede amel etmez. İrabı

şöyle yapılır. لَيْتَمَا، كَأَنَّمَا لِعَلَّمَا، إِنَّمَا gibi.

Saki ilim nurdur.

كَأَنَّمَا الْعِلْمُ نُورٌ

Cümle çeşitleri: (أنواع الجُمَلِ)

1. **Büyük cümle:** Haberi cümle olarak, nâkıs fiillerle veya iki Mef'ûl olarak ظَنَّ ve benzerleriyle gelirse olur.

Zeyd şiir yazıyordu.

كَانَ زَيْدٌ يُنْظِمُ الشَّعْرَ

Zeyd, şiir yazmaktadır.

إِنَّ زَيْدًا يُنْظِمُ الشَّعْرَ

İlim sahibi yücedir.

الْعِلْمُ صَاحِبُهُ جَلِيلٌ

2. **Küçük cümle:** Sadece haberi ifade edilirse olur.

Onun sahibi güzeldir.

فَصَاحِبَتُهُ جَمِيلٌ

Şiir yazıyor.

يُنْظِمُ الشَّعْرَ

3. **Orta cümle:** ne büyük nede küçük olan cümle. Haberi müfred olarak gelir.

İlim faydalıdır.

الْعِلْمُ نَافِعٌ

Zeyd şairdir.

زَيْدٌ شَاعِرٌ

1.BÖLÜM

ARAPÇA'DA CÜMLELERİN KURULUŞ YOLLARI VE UNSURLARI

(طُرُقُ تَكْوِينِ الْجُمْلَةِ فِي اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ وَعِنَاصِرُهَا)

A. YAPI BAKIMINDAN CÜMLE ÇEŞİTLERİ: (أنواع الجُمْل من حيث التَّكْوِين)

1- BASİT CÜMLE: (الجُمْلَة البسيطة)

Tek cümleden oluşur. En az iki kelimeyle ifade edilir.

İsim cümlesi ve formülleri: (صور أو صيغ الجُمْلَة الإسمية)

Umumiyetle isim cinsinden bir kelimeyle başlar.

İsim cümlesinin kuruluş formülleri ve unsurları:

İsim (Amili olmayan Mubtedâ) + İsim (Haber).

Gezegenler çoktur. الأَقْمَارُ كَثِيرَةٌ

Okyanuslar beş tanedir. المُحِيطَاتُ خَمْسٌ

İsim (Amili olan, Mubtedâ, şibih fiil gelir) + (İsim Haber).

Korkak ödüllendirilmez. مَا مُكْرَمٌ الْجَبَانُ

Bu bina yüksek midir. أَمْ رَتَفَ الْبِنَاءُ؟

İsim (Haber, şibih cümle) + İsim (Mubtedâ).

Gelen dehşet içindedir. لِلْقَادِمِ دَهْشَةٌ

Senin terbiyen var. عِنْدَكَ أَدَبٌ

İsim (Mubtedâ, şibih fiil olur) + İsim (Haber). Caizdir.

Örnekler:

1. Vasıf:

İki adam yiğitler mi? أَسَدُّ (أَشْجَاعٍ) الرَّجُلَانِ؟

2. İsim mensûb:

İki şair Arap mıdır? أَعْرَبِيٌّ الشَّاعِرَانِ؟

3. Tasgîr:

أصْغِيرُ الْمُرْتَفَعَاتُ؟ Tepe küçücük müdür?

İsim (Mubtedâ) + Sıfat (Haber).

Sıfat olan konular: İsm-i Fâil, İsm-i Mef'ûl, Sıfatı müşebbehe, Mubâlaga, İsm-i tafdîl, İsm-i mensub, İsm-i işâret, Adet ve İsm-i mevsûl dan oluşur.

Zeyd cömerttir. زَيْدٌ كَرِيمٌ

Sen cömertsin. أَنْتَ كَرِيمٌ

İsim (Mubtedâ) + İsmi Fâil (Haber).

Zeyd uyuyor. زَيْدٌ نَائِمٌ

Adamlar geliyorlar. الرَّجَالُ قَائِمُونَ

İsim (Mubtedâ) + İsmi Mef'ûl (Haber).

Ev terk olunmuş. الْبَيْتُ مَهْجُورٌ

Hak kazanır. الْحَقُّ مَنْصُورٌ

İsim (Mubtedâ)+ İsim-i Tafdîl (Haber).

Zeyd daha faziletlidir. زَيْدٌ أَفْضَلُ

İsim (Mubtedâ) + İsim (Muzâf) + İsim (Muzâfun ileyh).

Adalet mülkün temelidir. الْعَدْلُ أَسَاسُ الْمَلِكِ

İsim (Mubtedâ) + Car Mecrûr (Haber).

Kerim evdedir. كَرِيمٌ فِي الْبَيْتِ

Kitap dolaptadır. الْكِتَابُ فِي الْخِزَانَةِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a mahsûstur.

İsim (Mubtedâ) + Zarf (Haber)

Zeyd, önündedir. زَيْدٌ أَمَامَكَ

Oruç, bugündür. الصَّوْمُ الْيَوْمَ

İsim (Haber, şibih fiil) + İsim (Mubtedâ).

هل مَضْرُوبَانِ الزَّيْدَانِ؟ İki Zeyd dövülmüş müdür?

(إِنَّ) ve benzerleri + İsmi + Haberi.

Muhakkak ki Muhammet alimdir. **إِنَّ مُحَمَّدًا عَلِيمٌ**

Not: Nahivcilere göre şibih cümle, isim veya fiil cümlesi olarak gelir ve Mutealığı vâcib olarak hazf olmuştur. Nahiv alimlerinden Ahfaş'a göre cümlenin haberi mufred olarak gelir. Şu şekilde ifade edilir. (**كَأَنَّ — مُسْتَقَرٌّ**)

Zeyd evdedir. **زَيْدٌ (كَأَنَّ — مُسْتَقَرٌّ) فِي الدَّارِ**

Basra alimleri ve Sîbeveyh'e göre cümlenin haberi cümle olarak gelir.

(**إِسْتَقَرَّ — يَسْتَقِرُّ**) şeklinde ifade edilir.

Zeyd evde kalıyor. **زَيْدٌ (إِسْتَقَرَّ — يَسْتَقِرُّ) فِي الدَّارِ**

Not: Şibih cümle bazı nahivcilere göre Mubtedâ'dan önce (başta) gelirse, Soru veya Nefiy Edatlarıyla gelmesi vaciptir.

Zeyd yanında mı? **أَعِنْدَكَ زَيْدٌ ؟**

Zeyd evde midir? **أَفِي الدَّارِ زَيْدٌ ؟**

Ancak Basra alimlerine göre normal gelmesi caizdir, Kûfe alimlerine göreyse caiz değildir.

Evde Zeyd var. **فِي الدَّارِ زَيْدٌ**

Amr sendedir. **عِنْدَكَ عَمْرٌ**

Not: Sıfatların, cümle başında gelmesi Nahivcileri ikiye ayırmıştır. Kûfelilere ve Ahfeş'e göre gelmesi caizdir. Sîbeveyhi'ye göre ise, kullanılması zayıftır.

Adamlar geliyor. **قَادِمٌ الرِّجَالُ**

Fiil cümlesi ve formülleri: (صِيغَ الجُمْلِ الفِعْلِيَّةِ)

Umumiyetle zamana bağlı olayları anlatır ve bir fiil'le veya fiile has edatlarla başlar, tam fiillerle gelir **كَانَ** ve Kardeşleri gibi.

Fiil cümlesinin kuruluş yolları ve unsurları:

Ma'lûm Fiil + İsim (Fâil)

Dürüst ol. **إِسْتَقِمْ**

Sana yardım ettim. **عَاوَنْتُكَ**

Hak ortaya çıktı. **ظَهَرَ الحَقُّ**

Meçhul Fiil + İsim (Nâib-i Fâil).

Amr dövüldü (dövülüyor). ضَرَبَ عَمْرٌو. (يُضْرَبُ)

Ramazanda oruç tutuldu (tutuluyor). صِيَمَ رَمَضَانَ. (يُصَامُ)

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl ve çeşitleri).

Örnekler:

1- **Mef'ûl bih:**

Ali'yi gördüm. رَأَيْتُ عَلِيًّا

2- **Mef'ûl Mutlak:**

İyi dövdüm. ضَرَبْتُ ضَرْبًا

3- **Mef'ûl lieclih:**

Sana saygı göstermek için kalktım. قُمْتُ إِجْلًا لَكَ

4- **Mef'ûl Fih:**

Perşembe günü oruç tuttum. صُمْتُ يَوْمَ الْخَمِيسِ

5- **Mef'ûl Maah:**

Geceyle birlikte yürüdüm. سِرْتُ وَاللَّيْلَ

Fiil+ İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl - 1) + İsim (Mef'ûl - 2).

Zeyd'in faziletli olduğunu bildim. عَلِمْتُ زَيْدًا فَاضِلًا

Ahmed fakire elbise giydirdi. كَسَى أَحْمَدُ الْفَقِيرَ ثَوْبًا

Ömer, Halid'in baban olduğunu sandı. ظَنَّ عَمْرٌو خَالِدًا أَبًا

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl - 1) + İsim (Mef'ûl - 2) + İsim (Mef'ûl - 3).

Zeyd'e Amr'ın faziletli olduğunu bildirdim. أَعْلَمْتُ زَيْدًا عَمْرًا فَاضِلًا

Cemil'e ilmin faydalı olduğunu gösterdim. أَرَيْتُ جَمِيلًا الْعِلْمَ نَافِعًا

Fiil + İsim (Fâil) + Car Mecrûr. Ana Kural.

Mehmet çarşıya gitti. ذَهَبَ مُحَمَّدٌ إِلَى السُّوقِ

Caizdir. ذَهَبَ إِلَى السُّوقِ مُحَمَّدٌ

Caizdir. إِلَى السُّوقِ ذَهَبَ مُحَمَّدٌ

Fiil + İsim (Fâil) + Zarf:

Muhammed ağaç altında yattı. نَامَ مُحَمَّدٌ تَحْتَ الشَّجَرَةِ

Zeyd önünde durdu. وَقَفَ زَيْدٌ أَمَامَكَ

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl) + Car Mecnûr veya Zarf.

Ahmet kitabı sana bıraktı. وَضَعَ أَحْمَدُ الْكِتَابَ عِنْدَكَ

Kitabı elimle açtım. فَتَحْتُ الْكِتَابَ بِيَدِي

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl) + veya İsim (Efâil, Mf'ûle benzeyenler).

Örnekler

Zeyd binerek geldi. جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا

Suyu temiz olarak içtim. شَرِبْتُ الْمَاءَ صَافِيًا.

Caizdir: Bu, binen durumundaki Zeyd'dir. هَذَا زَيْدٌ رَاكِبًا

Caizdir: Zeyd evde ayakta duruyor. زَيْدٌ فِي الدَّارِ قَائِمًا

7- **Temyîz:**

Nefsim onunla hoşlandı. طِبْتُ بِهِ نَفْسًا

Bir sandık elma aldım. اشْتَرَيْتُ صُنْدُوقًا تَفَاحًا

8- **İstisna:**

Halit hariç tüm öğrenciler geldi. جَاءَ الْقَوْمُ إِلَّا خَالِدًا

Ev hariç tüm kavim helak oldu. هَلَكَ الْقَوْمُ إِلَّا الدَّارَ

İsim Fiil (Fiil) + İsim (Fâil).

Sınıfta kalmak ne kadar uzak (İmkansız). هَيْهَاتَ الرُّسُوبُ

Senden nefret ediyorum (Canımı sıkıyorum). أَفْ لَكَ

كَانَ ve benzerleri + İsmi + Haberi.

Zeyd ayakta idi. كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا

Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir. كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Nidâ edatı + Munâdâ:

Munâdânın amili hazf olmuştur. Bunlar: أَسْتَعِيْثُ – أُنَادِيْ İzafet ve Sıfat vs şeklinde gelirse lafzan Mansub olur.

يا رَجُلًا صَالِحًا / يا: أداة نداء. رَجُلًا: اسم منادى منصوب. Ey salih adam!

يا عَبْدَ اللَّهِ Ey Abdullah!

Not: Nahivcilere göre övme, Yermeye ve taaccub fiilleri fiil cümlesi sayılır.

Bahar ne güzel mevsimdir. نَعَمَ الزَّمَانُ الرَّبِيعُ

Bahar ne kötü evsimdir. بِئْسَ الْفَصْلُ الرَّبِيعُ

Bahar ne kadar güzeldir. ما أَجْمَلُ الرَّبِيعِ! ما : مبتدأ. أَجْمَلُ: فعل. الربيع: مفعول.

أَجْمَلُ بِالرَّبِيعِ : أَجْمَلُ: فعل. بالربيع. فاعل.

Nahivcilere göre fiil cümleleri, diğer konularda da gelir.

1- Kasem (Yemin).

واللَّهِ لَأَرْجِعَنَّ إِلَى الدَّارِ Allah'a yemin ederim ki, eve döneceğim.

2- İğrâ, Mahzûf olan fiili اِلْزَمَ olarak gelir.

الصِّدْقَ (مفعول به) الصِّدْقَ (مفعول به، أو تأكيد). Doğruyu söyle.

3- Tahzîr, Mahzûf fiili اِحْذَرُ olarak gelir.

النَّارَ النَّارَ Ateşten korun.

4- İhtisâs:

نَحْنُ – طُلَّابُ الصَّفِّ – سَنَقُومُ بِرِحْلَةٍ . (أي نحن أخصُّ)

Biz sınıf öğrencileri geziye gideceğiz.

5- İştigâl:

أَخَاكَ عَرَفْتُهُ Kardeşini tanıdım.

6- Şart edatlarından sonra gelir:

إِذَا الطَّالِبُ اجْتَهَدَ نَجَحَ . التَّقْدِيرُ (إِذَا اجْتَهَدَ الطَّالِبُ نَجَحَ). Öğrenci eğer çalışırsa kazanır.

7- Nidâ, nüdbeye edatları ile, mahzûf fiile temsil denir.

يا رَجُلًا (أصله؛ أُنَادِي رَجُلًا) Ey Ada!

8- Sıla cümlesi fiil cümlesini olarak gelebilir.

Sende bulunan kitap iyidir. الكتابُ الَّذِي اسْتَقْرَأَ عِنْدَكَ جَيِّدٌ

9- İki meful alan fiiller ظَنَّ ve benzerleri. Aslı Mubtedâ, haber olan iki Mef'ûl isimlere denir.

ظَنَّ ve benzerlerinin amel ettiği yerler:

Amel edenler.

Zeyd'i alim zannettim. (Ana kural). ظَنَنْتُ زَيْدًا عَالِمًا

Caizdir. زَيْدًا ظَنَنْتُ عَالِمًا . زَيْدًا عَالِمًا ظَنَنْتُ

Basralılara göre fiil amel eder cümle amel etmez, Kûfe alimlerine göre amel eder onlarda şunlardır:

Zeyd'i Alim zannettim. زَيْدٌ ظَنَنْتُ عَالِمًا . ظَنَنْتُ زَيْدًا عَالِمًا

ظَنَّ 'ye benzeyen fiiller:

Ef'âli Kulub: وَجَدَ - دَرَى - تَعَلَّمَ - جَعَلَ - زَعَمَ - رَأَى - عَلِمَ - ظَنَّ

Ef'âl Te'sir: جَعَلَ - رَدَّ - تَرَكَ - اِتَّخَذَ - تَخَذَ - صَبَّرَ - وَهَبَ

İki Mef'ûlu nasb eden fiiller:

أَعْطَى - سَأَلَ - مَنَحَ - كَسَا - أَلْبَسَ - أَطْعَمَ - سَقَى - أَسْكَنَ - أَشَدَّ جَرِي

Üç Mef'ûl alan fiiller: أَرَى - أَعْلَمُ - أَخْبَرَ - خَبَّرَ - أَنْبَأَ - حَدَّثَ

10- Mef'ûl Mutlak: fiil cümlesinde fiilin kökünden gelen mastar olup, fiilin manasını kuvvetlendirmek, sayı ve çeşidini bildirmek için gelen Mef'ûldür.

11- Mef'ûl Mutlakın çeşitleri:

Amidini tekit etmesi için kullanılır:

İyi bir şekilde dövdüm. ضَرَبْتُ ضَرْبًا

Çeşidini bildirmek için:

Acımasız bir şekilde dövdüm. ضَرَبْتُ ضَرْبًا شَدِيدًا

Sayısını bildirmek için:

İki defa dövdüm. ضَرَبْتُ ضَرْبَيْنِ

12- **Mef'ûl lieclihi**: Fiilden sonra fiilin sebebini bildiren mastarlara denir. Bu Mef'ûl لِمَاذَا sorusuna cevap teşkil eder.Niçin anlamını cevaplandırır.

Kötülükten korunmak için sana geldim. جِئْتُكَ حَذَرَ الشَّرِّ

Not: Şu harf-i cerlerle gelebilir. من - ب - ل - في

Su için geldim. جِئْتُ لِلْمَاءِ

13- **Mef'ûl Fih**: Fiilin yapıldığı zamanı veya yeri ifade eder.

Bir mil koştum. رَكَضْتُ مِيلاً

Not: Mef'ûl Fih Zarf olarak gelir. أبدأ - ساعة - يوماً - دهرًا - تحت - فوق - ميل - مجلس

gibi

14- **Mef'ûl maah**: Beraberlik bildiren isme denir.Vau-ul maiyeden sonra gelir.

Su ağaç seviyesinde oldu. (أى مع الخشبة) استوى الماء والخشبة

Not: Efâillerin tanımı:

15- **Hâl**: Cümlelerde Fâil veya Mef'ûlun veya her ikisinin durumunun ne halde olduğunu bildirir. Müştak nekradır. Nasıl sorusuna cevap verir.

Fakülte ye yürüyerek geldim. جِئْتُ إِلَى الكَلِيَةِ ماشياً

16- **Temîz**: Kendinden önce geçen ismi açıklar.Nekra isimdir. Mansûb olarak gelir. منْ anlamında gelir.

Gökte bir avuç bulut bile yoktur. مافي السماء قَدْرُ راحَةٍ سَحَاباً

17- **İstisna**: Mansûb bir isimdir. Şu istisna adetlerinden sonra gelir.

إلا - غير - خلا - عدا - حاشا

Bir arkadaş hariç, tüm arkadaşlar geldiler. جاءني الأصدقاء إلا صديقاً

Not: Nahivciler İsim fiil olan Kelimeleri şu şekillerde irab etmişlerdir.

Ahfeş ve cumhur'a göre, cümlede irabı olmayan bir isimdir.

Sîbeveyhi'ye göre Mubtedâ gelir, Fâili de haber yerine gelir.

El-Mâzinî'ye göre, fiili mahzûf olana Mef'ûl mutlaktır, böylece fiil cümlesi olur.

هيئات السفر . هيئات: فعل. السفر: فاعل. yolculuk yapmak ne kader uzaktır.

2-MÜRREKKEP (BİLEŞİK) CÜMLE (الجُمْل المُرْكِبَة)

Müfred mürekkep: (مفرد مركب) İki cümleden oluşur. Bunun anlamı temel cümleye bir yan cümle eklenir. veya bir atıf edatı ile birbirine bağlanır.

İki şekilde gelir:

1- Fiil Cümlesi :

رَأَيْتُ طِفْلاً يَلْعَبُ فِي السَّاحَةِ. Temel cüm. رأيتُ طفلاً الطَّا لبُ يذهبُ

إلى المدرسَةِ ويلعبُ بالكرة معَ أصدقائه في فناء المدرسَةِ

Öğrenci okula gidiyor ve arkadaşları ile okulun bahçesinde top oynuyor

2- İsim cümlesi :

Meydanda oynayan çocuğu gördüm.

رَأَيْتُ طِفْلاً وَهُوَ يَلْعَبُ فِي السَّاحَةِ

قال تعالى: وما أنتَ بمؤمنٍ لنا ولو كنا صادقين.

Fakat biz doğru söyleyenler olsak da sen bize inanmazsın

Müteaddit mürekkep: İkidenden fazla cümleden oluşur.

قال تعالى (ولقد خلقنا الإنسانَ من سلالَةٍ من طينٍ ثمَّ جعلناه نطفةً في قرارٍ مكينٍ ثمَّ خلقنا النطفةَ علقةً فخلقنا العلقةَ مضغةً فخلقنا المضغةَ عظماً فكسونا العظامَ لحماً ثمَّ أنشأناه خلقاً آخرَ .)

Ant olsun biz insanı, çamurdan (süzüp çıkarılmış) bir özden yarattık, Sonra onu emin ve sağlam bir karargah da (rahimde) nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi bir kan pıhtısı haline soktuk. Müteakiben kan pıhtısını bir lokmacık et yaptık, Bu bir lokmacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik. Bu kemikleri et ile kapladık.Sonunda başka bir mahluk olarak teşekkül ettirdik.

الطَّا لبُ الَّذِي ذَهَبَ إِلَى المدرسَةِ فِي الصَّبَّاحِ وَلَعِبَ بالكرة معَ أصدقائه فِي فناء المدرسَةِ، يدرسُ دَرَسَهُ الان

Sabahleyin okula giden ve arkadaşları ile okulun bahçesinde top oynayan öğrenci, şimdi dersine çalışıyor.

B.TAM VE EKSİK OLUŞ BAKIMINDAN CÜMLELER(الجملة التامة والناقصة)

1.TAM CÜMLE: Bir manayı tam olarak ifade eden ve öğeleri eksiksiz kullanılan cümleye denir. İsnâdî cümledir.(Müsned ve Müsned ileyi den oluşur).

Fiil cümlesi:

Amr oturdu.

جَلَسَ عمرو

Zeyd gitti.

يذهبُ زيدٌ : يذهبُ: مُسند. زيدٌ: مُسند إليه.

İnsan zayıf yaratılmıştır خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

İsim cümlesi:

Ali dersini yazdı. عَلِيٌّ مُجْتَهِدٌ: عَلِيٌّ: مُسْنَدٌ إِلَيْهِ. مُجْتَهِدٌ: مُسْنَدٌ.

Vasıf cümlesi:

Kardeşin başarılı oldu mu. أَنَا جِئْتُ أَخُوكَ؟

2.NÂKIS CÜMLE: Tam mana ifade etmeyen cümleye denir. Bunların öğeleri eksiktir.

Muhakkak ki Zeyd. إِنَّ زَيْدًا

Dün أَمْسٍ

Kardeşim gelirse إِذَا جَاءَ أَخِي

Şayet işinde çalışırsan أَنْ تَجْتَهِدَ فِي عَمَلِكَ

C.İFADE BAKIMINDAN CÜMLELER VE UNSURLARI

(الجُمْلُ مِنْ نَاحِيَةِ الْإِفَادَةِ أَوْ التَّعْبِيرِ وَعِنَاصِرِهَا)

1.HABERÎ CÜMLE VE FORMÜLLERİ (صُورٌ أَوْ صَيَغُ الْجُمْلِ الْخَبَرِيَّةِ)

Haberî cümle, hakkında doğru veya yanlıştır hükmü **verilecek** cümlelere denir. Diğer bir ifade ile, anlamın yanlışlığı veya doğruluğu sorgulanabilen cümlelerdir.

Haberî cümlenin kuruluş yolları ve unsurları

İsim cümlesi:

İsim (Mubtedâ) + İsim (Haber).

Hava ılımlıdır. الْهَوَاءُ مُعْتَدِلٌ

Yer hareketlidir. الْأَرْضُ مُتَحَرِّكَةٌ

İsim (Haber) + İsim (Mubtedâ).

O'nun katında ana kitap vardır. وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık vardır. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

İsim (Mubtedâ) + İsim veya fiil cümlesi (Haber).

Muhammed'in babası öğretmendir. مُحَمَّدٌ أَبُوهُ مُعَلِّمٌ

Vatan benim mutluluğumdur. الْوَطَنُ هُوَ سَعَادَتِي

Vatan halkını mutlu eder.

الوَطَنُ يُسَعِدُ بَابِنَائِهِ

Fiil cümlesi:

Fiil + İsim (Fâil veya Nâib-i Fâil)

Hlid geldi.

جاءَ خالدٌ

Cimri fakir gibi yaşar.

يعيشُ البخيلُ عيشةَ الفقراءِ

Der ezberlendi.

حُفِظَ درسٌ

Ahret hesabı gibi hesap verecek.

يُحَاسَبُ حسابَ الآخرةِ

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl).

Muhammed mektubu okudu.

قرأَ محمدٌ الرسالةَ

Hırsız kapının önünde dürdü.

وقفَ اللصُّ أمامَ البابِ

Fiil + isim (Fâil) + İsim (Mef'ûl -1) + İsim (Mef'ûl -2).

Ali Zeyd'e kitap verdi.

أعطىَ عليٌّ زيداً كتاباً

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl - 1) + İsim (Mef'ûl - 2) + İsim (Mef'ûl - 3).

Semirin öğrenci olduğunu Yusuf e bildirdim. أعلمتُ يوسفَ سميراً تلميذاً.

Şart edatı + Şart fiili + Şartın cevâbı.

Kalkarsan kalkarım.

إنْ نَقُمَ أَقُمُ

Kasem edatı + Muksemun bih + Kasemin cevâbı.

Allah'a yemin ederim ki sen gitsen seninle giderim.

واللهِ إنْ تذهبَ ذهبْتُ معكَ

Hayatına yemin ederim ki bir sefer bile susmadım. لَعَمْرُكَ ما قَدَّمْتُ على سَكوتِ مرَّةٍ

Nidâ edatı + Munâdâ.

يا بُنَيَّ تَعَلَّمْ حُسْنَ الاستماعِ كما تتعلَّمُ حُسْنَ الحديثِ

Ey oğul! Güzel konuşmayı öğrendiğin gibi, dinleme güzelliğini de öğren!

Haberi cümlelerin cümle içinde kullanış şekilleri.

1- Müsbet cümle:

Ahmet bin Sabit bana anlattı.

حدَّثني أحمدُ بن ثابتٍ

Zeyd kalktı.

قامَ زيدٌ

قالَ تعالى: لِمَ تعطونَ قوماً اللهُ مُهلكهم

Allah'ın helak edeceği, yahut şiddetli bir şekilde azap edeceği bir kavme ne diye öğüt veriyorsunuz.

2- Menfi cümle:

Zeyd kalkmadı.

مَا قَامَ زَيْدٌ

3- Müekket cümle:

Kesinlikle Emir kazanmıştır.

إِنَّ الْإِمِيرَ مُنْتَصِرٌ

Allah'a yemin ederim ki, O gelecektir.

وَاللَّهِ إِنَّهُ لَقَادِمٌ

Not: Buradaki Te'kit hükmünü tekit etmektir. Ancak müsned ve Müsned ileyinin te'kid etmemesi değildir. Te'kit edatları şunlardır:

القَسَمُ — تَكَرُّرُ الْكَلِمَةِ — نَوْنُ التَّوَكُّيدِ — إِنَّ — أَنْ — قَدْ — إِمَّا — أَمَّا الشَّرْطِيَّةُ — لَامُ الْإِبْتِدَاءِ — أَحْرَفُ التَّنْبِيهِ
الحروف الزائدة .

Zeyd dövdü Zeyd.

ضَرَبَ زَيْدٌ زَيْدًا

Muhakkak ki Zeyd Kalkmıştır.

إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ

Tüm kavim bana geldi.

جَاءَنِي الْقَوْمُ جَمِيعُهُمْ

Not: Haberi cümle, nekradan sonra gelirse irabı sıfat marifeden sonra gelirse hal olarak gelir.

Yazan bir adam gördüm. رأيتُ رجلاً يكتبُ . يكتب: صفة، قبله نكرة.

Muhammed gülümseyerek geldi. أقبلَ مُحَمَّدٌ يبتسمُ . يبتسم: حال، قبله معرفة.

Bize okuyacağımız bir kitap indirmediğin sürece...

2.İNŞÂÎ CMLE VE FORMLLERİ (صور أو صيغ الجُمْل الإنشائيَّة)

Bunlar, hakkında doğruluk veya yanlışlık hükmü **verilmeyen** cümlelerdir.

İnşa-i cümlenin kuruluş yolları ve unsurları

Fiil + İsim (Fâil).

Kalk.

قَمَّ

Fiil+ İsim(Fâil) + İsim (Mef'ûl).

Akıllı oldun.

أصبحتَ عاقلاً

Sabırlı ol.

كُنْ صَابِراً

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl - 1) + İsim (Mef'ûl - 2)

Allah İbrahim'i dost edinmiştir. قَالَ تَعَالَى : اِتَّخَذَ اللهُ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلًا

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mef'ûl - 1) + İsim (Mef'ûl - 2) + İsim (Mef'ûl - 3).

Muhammed'e bildir ki, muhakkak kazanacağız. اَعْلَمُ مُحَمَّدًا الْفَوْزَ مَحَقَّقًا

Fiil + İsim (Fâil) + İsim (Mubtedâ). Övme-yerme fiilleri veya şaşma fiilleri şeklinde gelir.

Riyakarlık ne kötü bir huydur. بِئْسَ خُلُقًا الرِّيَاءُ

Kasaba manzaraları ne güzeldir. مَا اَجْمَلَ مَنَاطِرَ الرَّبِّفِ

Şart edatı + Şart fiili + فاء + Şart cevâbı.

Şayet Muhammed gelirse, ona ikram et. اِنْ جَاءَ مُحَمَّدٌ فَاكْرِمْهُ

İsim (Mubtedâ) + İsim(Haber)

Sen hürsün. اَنْتَ حُرٌّ

İsim (Mubtedâ) + Fiil + Fâil + Mef'ûl (Fiil Cümlesi Habr) Duâ ifade eder.

Allah Zeyd'i bağışlasın. زَيْدٌ غَفَرَ اللهُ لَهُ

Tereci, Temenni edatları + İsim (Edatın ismi) + İsm (Edatın haberi).

Umarız Allah sıkıntımızı giderir. عَسَى اللهُ اَنْ يَفْرِجَ شِدَّتِنَا

Belki hastanın hali, onu iyileştirir. لَعَلَّ الْمَرِيضَ تَصْلَحُهُ حَالُهُ

Kasem edatı +Muksemun bih + kasemin cevâbı.

Allah'a yemin ederim ki, birşey anlamıyorum. وَاللهِ لَافْهَمُ شَيْئًا

İsim (Mubtedâ)+İsim (Haber) +İsim (Mubtedâ).

Zeydin babası ayaktadır. اَبُوهُ قَائِمٌ زَيْدٌ

İnşâî cümle ve çeşitleri:

Talebi cümle: Güç ifade ederek istekte bulunmak **beş konu içerir.**

1- **Emir:** Bir işi istemesine, yapmasına denir. Değişik uslûblarda kullanılır.

قَالَ تَعَالَى : فَاغْسِلُوا وُجُوْهَكُمْ وَايْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ

Yüzlerinizi ve ellerinizi dirseklerinize kadar yıkayın.

2- **Nehiy:** Bir işi güçlünün güçsüzden terk etmesini istemesidir. Şu edatlardan sonra

gelir اَيَّا - وَيْلٌ - لَا

Zinaya yaklaşmayın.

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَى

Ey gök yağmur yağdırma.

لَا تُمْطِرُنِي أَيُّهَا السَّمَاءُ

3- **İstifham:** Bir işi anlamak ve bilmek için sorulan sorudur. لا - نعم ile cevaplandırılır. Soru edatlarında şunlardır.

الهمزة - هل - ما - متى - أيان - كيف - أين - أنى - كم - أى

Binerek mi yoksa yaya mı geldin?

أَرَأَيْتَ حَضَرْتَ أَمْ مَشَيْتَ؟

Halil mi yoksa Sait mi ayakta?

هَلْ خَلِيلٌ قَائِمٌ أَمْ سَعِيدٌ؟

Halil'e mi yoksa Said'e mi ikram ettin?

هَلْ خَلِيلًا أَكْرَمْتَ أَمْ سَعِيدًا؟

Soru edatların cümle içinde kullanış şekilleri:

الهمزة soru İsmidir, Müsbet ifade eder, hemzeden sonra fiil, isim veya zamir gelebilir.

Halil gittimi? (Harfdır irabda yeri yoktur) ؟ أَذْهَبَ خَلِيلٌ؟

Gitti mi Halil?

أَخَلِيلٌ ذَهَبَ؟

Sizler tanıştınız mı?

أَأَنْتُمْ تَعَارَفْتُمْ؟

Olumsuzluk ifade etmek için şu nefiy edatlarıyla gelir.

Fiil+ ألَمْ - أَمْ - أَلَا

İsim + أَلَيْسَ (أَلَيْسَتْ)

أَيَّانَ Zaman zarfıdır. Gelecek zaman ifade eder. Fetha üzere mebnîdir. Mahallen mansûbdır.

Kıyamet günü ne zamandır?

أَيَّانَ (خَيْر) يَوْمُ الدِّينِ

أَيْنَ nerede, nerede, anlamlına gelir. Cümlede şu şekillerde kullanılır.

O nerede?

أَيْنَ (خَيْر) هُوَ؟

Nereden geldin?

مِنْ أَيْنَ (جَارٍ وَمَجْرُورٍ، مَفْعُولٍ) قَدِمْتَ؟

Ali nereye gitti?

أَيْنَ ذَهَبَ عَلِيٌّ؟

أَنَّى mekan zarfıdır. Sükün üzere mebnîdir, Mahallen mansûbtur. Kendisiyle mekan. (Nereden alındığı veya bulunduğu sorulur.) sorulur.

Kitabımı nereden aldın? أَنَّى اشْتَرَيْتَ كِتَابَكَ ؟

Cocuğu nerede buldun? أَنَّى الطِّفْلُ وَجَدْتَ ؟

أَيُّ hangisi ,anlamında gelir cümle içinde şu şekillerde kullanılır.

Hangi çocuk geldi? أَيُّ (مبتدأ) الطِّفْلِ جَاءَ ؟

Hangi çocuğu gördün? أَيُّ (مفعول به) طِفْلٍ رَأَيْتَ ؟

Hangi öğrenciler çalışkandır? أَيُّ (خبر) الطُّلَابِ الْمُجْتَهِدُ ؟

Hangi dersi çalıştın? أَيُّ (مفعول مطلق) دَرَسٍ دَرَسْتَ ؟

Hangi hakla kardeşini dövüyorsun? بِأَيِّ حَقٍّ تَضْرِبُ أَخَاكَ ؟

كَيْفَ nasıl anlamındadır, Cümle içinde şu şekillerde kullanılır.

Sen nasılsın? كَيْفَ (خبر) أَنْتَ ؟

Nasıl yolculuk yaptın? كَيْفَ (حال) سَافَرْتَ ؟

Nasıl uyudun? كَيْفَ (مفعول مطلق) نِمْتُ ؟ لَأَنَّ الْجَوَابَ نِمْتُ نَوْمًا عَمِيقًا.

İşini nasıl zannettin? كَيْفَ (مفعول به ثاني) ظَنَنْتَ الْأَمْرَ ؟

كَمْ kaç anlamındadır. Cümle içinde kullanımı şöyledir.

Kaç gazete aldın? كَمْ (مفعول به) جَرِيدَةً اشْتَرَيْتَ ؟

Kaç gün gelmedin? كَمْ (مفعول فيه) يَوْمًا غَيْبْتَ ؟

Kaç defa yüzünü cevirdin? كَمْ (مفعول مطلق) الْتِفَاتَةَ النَّفْتِ ؟

Kaç dinarın var? كَمْ (مبتدأ) دِينَارًا عِنْدَكَ ؟

Kaç öğrenci geldi? كَمْ (مبتدأ) طَالِبًا (تَمْيِيز) حَضَرَ ؟

مَنْ kim anlamı verir. Cümlede şu şekillerde gelir.

Sen kimsin? مَنْ (خبر) أَنْتَ ؟

Kim güldü? مَنْ (مبتدأ) ضَحِكَ ؟

Kimi ziyaret ettin? مَنْ (مفعول فيه) زُرْتِ ؟

متى Ne zaman anlamı verir. Cümlede şu şekillerde gelir.

Allahın yardımını ne zaman gelir? متى (مفعول فيه) نصرُ الله ؟

Ali ne zaman geldi? متى (مفعول فيه) جاءَ عليٌّ ؟

Sınav ne zaman? متى (خبر) الإمتحانُ ؟

ماذا - ما Ne ? Hangi? Gibi anlamlarda kullanılır. Kullanımı:

Bu nedir? ما (خبر) هذا ؟

Ne yaptın? ماذا (مفعول فيه) فعلتَ ؟

Hangi kitaplar senin için güzeldir? ما (خبر) أحبُّ الكُتُبَ إليك ؟

هل soru harfidir. Genellikle هل den sonra fiil gelir. Ancak önce isim veya zamir, sonra fiil gelirse müsbet cümlelerde caiz olarak gelir.

Dersini yazdın mı? (Hel, Harftir irabda mahalli yoktur) هل كتبتَ الدرسَ ؟

Sen öğretmen misin? هل أنتَ أستاذٌ ؟

Kardeşin hasta mı? هل أخوكَ مريضٌ ؟

Not: Sibeveyhi'ye göre هل soru edatından sonraki isimden sonra isim gelmesi gerekir.

Zeyd çıktı mı? هل زيدٌ مُنطلقٌ ؟

Zeyd evde midir.? هل زيدٌ في الدارِ ؟

Ancak bir kısım nahivcilere göre fiil gelmesi caizdir.

Zeyd gitti mi? هل زيدٌ ذهبَ ؟

Zeyd'i gördün mü? هل زيداً رأيتَ ؟

Zeyd kaktı mı? هل زيدٌ قامَ ؟

4- **Arz:** Bir işi yumuşaklıkla ve şefkatle istemektir. Şu edatlardan sonra gelir:

لو - أمّا - إلا.

Şayet kardeşine insafılı davransaydın. لو أنصفتَ أخاكَ

5- **Tahzîz:** Bir işi, veya kötü bir şeyi şiddetle uyaracak istemek yani sakındırmaktır.

Şu teşvik edatlarından sonra gelir.

لولا - ألا - هالآ - لوما

Ödevlerinizi yazınız'a.

لولا نكتبون وظائفكم

6- **Temenni**: Mümkün olmayan veya zor olan ama sevilen bir şeyin olmasını veya bir kötülüğün giderilmesini istemektir. **ليت** edatı ile ifade edilir.

Ah, Keşke gençlik bir gün geri dönse.

ألا ليت الشباب يعود يوماً

Keşke o peygamberlerle birlikte yol tutsaydım.

قالی تعالی: یالیتتی اتخذت مع الرسول سبیلاً

7- **Nüdbe**: Acı çekenin bağırmasıdır **وا** edatı ile kullanılır ma'rifedir.

Ey muhammed! **وا محمداه (محمدًا)**

Ey zeyd! **وا زیداه**

8- **İstiğase**: İmdat veya yardım istemek için kullanılır. Şu edatlardan sonra gelir.

ل-ل-یا

Ey zeyd, ömer'e yardım et. **یالزید لعمر**

9- **Nidâ (Münâdâ)**: Çağırma denir. Bir kişinin gelmesi veya yardım etmesi için şu edatlarla kullanılır. **أ- آ- ای- إي- یا- أیا- هیا**

Ey Allah!

یا الله

Ey oğul, ilim ve marifet ehlinin nasiyetini dinle. **یا بنی اسمع نصائح أهل العلم والمعارف**

10- **Terhim**: Münâdânın son harfinin hafiflik sağlamak için düşürülmesine denir.

Ey Haris! **یا حارثُ ----- یا حارِ**

Ey Malik! **یا مالکُ ----- یا مالِ**

Not: Nidâ edatının cümlede gelmemesi (düşürülmesi) caizdir.

Ey yusuf! Sen bundan vazgeç.

قال تعالی: یوسفُ أعرض عن هذا

Talebi olmayan cümle: Yumuşak ifadelerle istekte bulunmak **dokuz konu içerir**.

1- **Terecci** (Ricada bulunmak): Bir işin çabuk olmasını istemektir. Şu edatlarla kullanılır. **عسی - لعل - حری - إخلوق**

Keşke Allah bize fethi bağışlasa.

عسی الله أن يأتي بالفتح

2- **Kasem**: Yemin edatları ile kullanılır و - با - تا Ayrıca isim cümlesi ile şu terkipler

وَاللّٰهُ لَأَدْرُسَنَّ . أَقْسِمُ بِاللّٰهِ لَأَدْرُسَنَّ .
Hayatıma yemin ederim ki yolculuk yapacağım.

أحلفُ - أليتُ - أشهدُ - أقسمُ

Allah'a and olsun çalışacağım.

وَاللّٰهُ لَأَدْرُسَنَّ . أَقْسِمُ بِاللّٰهِ لَأَدْرُسَنَّ .

Hayatıma yemin ederim ki yolculuk yapacağım.

لَعَمْرِي لَأَسَافِرَنَّ

3- **Ef'âl Teaccub** (şaşma fiilleri): Şaşma ifade eder. Sulâsî mücerred fiilden yapılı

ماأفعلهُ - أفعلُ بِهِ

Maf'ûl den sonra gelen isim, Mef'ûl bih olduğundan dolayı mansûbdur.

Erdem, ne güzel şeydir.

ماأجملَ الفضيلةَ

Cahillik ne kötü şeydir.

أفجَحَ بالجهلِ

4- **Zem ve medih** (yerme ve övme) fiilleri: Zem için لاحتبذا - ساءَ - لاحتبذا övme için de

حَبَّ - نعمَ - حبَّ - نعمَ - حبَّ -

Cümlede şu şekillerde gelebilir:

Övme-yerme, Fiil + Fâil + Mahsûs (Mubtedâ)

Halid ne iyi adamdır.

نعمَ الرجلُ خالدًا

Zeyd ne kötü adamdır.

بئسَ الرجلُ زيدًا

Not: Övme-Yerme fiilleri Temyîz ve Fâil ile birlikte gelmesi Sîbevehi'ye göre caiz değildir. Ancak bir çok nahivcilere göre caizdir.

Bu Adam ne iyi Adamdır.

نعمَ الرجلُ رجلاً

5- **Ukûd sigası:** (صيغَ العقود)

Onlarda şünlardır:

وَهَبْتُ - بَعْتُ - إِشْتَرَيْتُ

İsteddiğini sana bağışladım.

وَهَبْتُ لَكَ مَا تُرِيدُ

D.TERKİP YÖNÜNDEN CÜMLE ÇEŞİTLERİ (أنواع الجُمَل من ناحية التَّرْكيب)

Terkibin tanımı: İki veya daha fazla kelimedenden oluşan ifadelere denir.

1. İSNÂDÎ TERKİP: (التَّرْكيب الإسنادي)

Cümle olarak gelir sadece bu konuya mahsûstur. Diğer terkipler cümle olmayan terkiplerdir. Bir kelimenin diğer bir lafızla hüküm kazanmasıdır. **İki bölüme ayırır.** Hüküm ifade edene (Musned), hüküm kazanana ise (Musned ileyh) denir.

Musned ileyh şu şekilde cümle içinde yer alır: Fâil, Nâib-i Fâil, Muhtedâ, كَانَ ve benzerlerinin isimleri إِنَّ ve benzerlerinin isimleri Musned ise şu şekilde gelir: Fiil, İsm Fiil, haber, إِنَّ ve كَانَ nin haberleri ve Fiil yerine kullanılan Masdarlar.

Öğrenci çalışandır. الطَّالِبُ (مسند إليه) مُجْتَهِدٌ (مسند)

Çalışkan kişi başarılı olur. يَنْجَحُ (مسند) الْمُجْتَهِدُ (مسند إليه)

Formülleri ve kuruluş yolları:

Musned + Musned ileyh (Fiil cümlesi).

Çalışkan kişi kazanır. يُفْلِحُ الْمُجْتَهِدُ

Öğrenci fakülteye gidiyor. الطَّالِبُ يَذْهَبُ إِلَى الْكُلْبَةِ

Musned ileyh + Musned (İsim cümlesidir).

Zeyd'in babası duruyor. زَيْدٌ أَبُوهُ قَائِمٌ

Musned ileyh + Musned (Vasıf cümlesi).

Züher çalışandır. زُهَيْرٌ مُجْتَهِدٌ

2. SIFAT TERKİBİ (التركيب الوصفي)

İki isimden meydana gelir, önce gelen isime mevsûf, sonra gelen isime sıfat denir. Bağlı bulunduğu kelimenin nasıllık ve niceliğini bildiren kelimeye Sıfat, nasıllığı bildirilen kelimeye Mevsûf denir.

Cümlede şu şekillerde gelebilir:

Fa'il (Mevsûf) + Sıfat.

Emin olan muhammed geldi. جَاءَ مُحَمَّدٌ الْأَمِينُ

Mef'ûl (Mevsûf) + Sıfat

Çömert olan adamı gördüm. رَأَيْتُ الرَّجُلَ الْكَرِيمَ

Yüzü güzel olan adamı gördüm. رَأَيْتُ رَجُلًا حَسَنَ الْوَجْهِ

Haber (Mevsûf) + Sıfat.

Zeyd şairdir alimdir. زَيْدٌ الشَّاعِرُ الْعَالِمُ

Mubtedâ (Mevsûf) + Sıfat

Katip Zeyd gitti. زَيْدُ الْكَاتِبِ ذَهَبَ

Mef'ûl Mutlak (Mevsûf) + Sıfat

Akıllı, Cömert Adam gördüm. رَأَيْتُ الرَّجُلَ الْكَرِيمَ الْعَاقِلَ

Sıfatın mevsûfuna uyduğu konular:

- 1- İrab yönünden.
- 2- Müzekkerlik ve Müenneslik.
- 3- Ma'rife ve Nekrelikte.
- 4- Adet, Müfred, Tesniye ve cemilik.

Değişik örnekler.

Bu gençte ikram ettim. أَكْرَمْتُ الْفَتَى هَذَا

Suç işleyen adam geldi. جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي اعْتَدَى

Üç adam gördüm. رَأَيْتُ رَجَالًا ثَلَاثَةً

Ben Türk bir adamım. أَنَا رَجُلٌ تَرْكِيٌّ

Bu adam, ne iyi adam. هَذَا رَجُلٌ أَيْ رَجُلٍ

Not: mevsûflar gayr-ı âkil cemi şeklinde gelirse, sıfatlar umumiyetle mufred müennes olarak gelir.

Not: Bir kaç Sıfat veya birkaç Mevsûf bir arada gelebilir.

جَاءَ زَيْدُ الشَّاعِرِ الْفَقِيهَ الْكَاتِبِ. جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرٌ الْكَاتِبُ وَالشَّاعِرُ.

3. İZÂFET TERKİBİ (التركيب الإضافي)

İki isimden meydana gelir.

Türkçe de isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan olduğu gibi; Arapça izâfete, Muzâf ve Muzâfun ileyh vardır. Birinci kelime desteklenen (Muzâf), ikinci ise destekleyen (Muzâfun ileyh) dir.

Cümlede şu şekillerde kullanılır:

(Muzâf) + Muzâfun ileyh:

Güzel yüzlü adam şimdi geldi. جَاءَ رَجُلٌ حَسَنُ الْوَجْهِ الْآنَ

Mef'ûl (Muzâf) + Muzâfun ileyh:

Elbisesi yırtık olan adamı şimdi gördüm. رَأَيْتُ رَجُلًا مُمَرَّقَ الثَّوْبِ الْآنَ

Haber (Muzâf) + Muzâfun ileyh:

Bu öğrencinin kitabıdır. هذا كتابٌ للتلميذ . هذا كتابُ التلميذ .

Bu gümüştür yüzük. هذا خاتمٌ من فضةٍ . هذا خاتمُ فضةٍ .

İzâfet çeşitleri:

Lafzî izâfet: Mevsûfuna sıfat eklemekle olur.

Manevî izâfet: Bir ismi başkasına tensib etmek yani harfî cer manası ile gelir. Muzâf mufred kelime olunca, sonundaki tenvin düşer, Musenna kelimedен ن harfi düşer. Müzekker çoğulu muzâf gelince, sonundaki ن harfi düşer.

Bu ikisi Zeyd'i dövdü kişilerdir. هذانِ ضارياً زيدٍ

Bunlar Zeyd'i dövenlerdir. هؤلاء ضاربوا زيدٍ

Muzâfin şartları:

أل El takısı almaz.

توين Tenvin almaz.

Meunneslik ve cemi ن nunu almaz.

Muzâf irabta şu şekillerde gelir: Mubtedâ, Haber, Fâil veya Mef'ûl).

Şairlerin en meşhuru olan Şevki'yi beğendim. أعجبتُ بشوقي أشهرُ الشعراء

Uçak kaptanını, uçağı güvenle uçurur. قائدُ الطائرة مأمونُ القيادة

4.MEZCÎ TERKİP (التركيب المجازي)

İki kelimenin kaynaşmasından meydana gelir.

بعلبك . بيت لحم . حَضْرَمُوت . سيبويه . شَذْرَ مَذْرَ .

Alem (özel isim) olan mezcî terkebiler gayri musarif olur,tenvin ve kesra almazlar

Balebekk, havası güzel olan bir şehirdir. بعلبكُ بلدةٌ طيبةٌ الهواء

Hadramaut'a yolculuk yaptım. سافرتُ الى حَضْرَمُوتَ

Alem olmayan mezcî terkip, iki kısımda da fetha üzere mebnî olur, irabları mahallendir.

Bana yakın olan bir komşusun. أنت جاري بيت بيت

5.ZARF TERKİBİ (التَّرْكِيبُ الظَّرْفِيُّ)

İki zarf kelimesinin bir araya gelmesi ile meydana gelir.

Sabah akşam beni ziyaret et. (زُرْنِي صَبَاحَ مَسَاءٍ)

6.SAYI TERKİBİ (التَّرْكِيبُ الْعَدَدِيُّ)

İki sayının birleşmesinden meydana gelir, bunlar, 11 den 19 a kadar olan sayılardır, Formülü şöyledir.

Adet + Madut

On iki adam geldi. جَاءَ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا

On beş çocuk gördüm. رَأَيْتُ خَمْسَةَ عَشَرَ وَلَدًا

On dokuz öğrencinin yanına uğradım. مَرَرْتُ بِتِسْعِ عَشْرَةِ طَالِبَةٍ

7.HÂL TERKİBİ (التَّرْكِيبُ الْحَالِيُّ)

İki isimin bir araya gelmesi ve yakınlık (bitişiklik) ifade etmesi ile meydana gelir.

Sen bizim bitişikteki komşumusun. أَنْتَ جَارُنَا بَيْتَ بَيْتٍ

Kavim (millet) paramparça (darma dağınık) oldu. تَفَرَّقَ الْقَوْمَ شَذَرَ مَذَرَ

8.ATIF TERKİBİ (التَّرْكِيبُ الْعَطْفِيُّ)

Cümledeki formül

Matufun aleyh + Atıf Edatı + Matuf

يُنَالُ التَّلْمِيزُ وَالتَّلْمِيزَةُ الْحَمْدَ وَالتَّنَاءَ إِذَا ثَابَرُوا عَلَى الدَّرْسِ وَالْاجْتِهَادِ

Atıfın tanımı: Cümle veya kelimelerin daha önce geçen cümle veya kelimelere bağlanmalarına Atıf denir, atıf harfleri şunlardır.

(وَ- فَا- ثُمَّ- حَتَّى- أَوْ- أَمْ- لَا- بَلْ- لَكِنْ)

9. BEDEL TERKİBİ (تَرْكِيبُ الْبَدْلِ)

İki isimden meydana gelir. İlk gelen isme Bedel, ikincisine ise Mubeddel minh denir. Tabi olduğu kelimeyi pekiştirmek ve açıklamak için kullanılır.

Mubeddel minhu + Bedel

Halil kardeşin geldi. جَاءَ خَلِيلٌ أَخُوكَ

Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ

Benim katımda sen çok üstünsün. عِنْدِي أَنْكَ فَاضِلٌ جِدًّا

Mubtedayı oluşturan terkipler: Fiil cümlesi, İsim cümlesi, Nidâ cümlesi, İsim fiil, Sıfat ve Masdar'ı müevvel.

Zarar veren hak, sevindiren batıldan daha hayırlıdır. حَقٌّ يَضُرُّ خَيْرٌ مِنْ بَاطِلٍ يَسُرُّ

Senin görevin Anne ve babana itaat etmektir. مِنَ الْوَاجِبِ عَلَيْكَ أَنْ تَتَبَّرَ وَالِدَيْكَ

Not: Mubtedâ şart anlamı kapsar, haberi sebep fası ile fa gelirse, dört şekilde ele alma bilir.

Yaptığınız hayır, sizin için saklanan bir maldır. الَّذِي تَأْتُونَهُ مِنْ خَيْرٍ فَهُوَ نُخْرٌ لَكُمْ

Mubtedâ Nekra Mevsûf olabilir:

صَدِيقٌ حَوْلَكَ فِي الشَّدَّةِ فَهُوَ جَدِيرٌ بِالثَّنَاءِ

Sıkıntı durumlarda arkadaşın seninleyse, o saygıyı daha çok hak etmiştir.

Evde olan adama bir dinar (vardır, verilecektir). رَجُلٌ فِي الدَّارِ فَلَهُ دِينَارٌ

Not: Mubtedâ, Nekra ve Mevsûla Muzâf Sıla cümlesi de gelecek zaman ifade edebilir. Bana kim gelirse ona bir dinar. مِنْ يَأْتِينِي فَلَهُ دِينَارٌ

2- Cümle olarak gelen Haber ve kuruluş yolları:

Haber'i oluşturan terkipler: Fiil cümlesi, İsim cümlesi, Şart cümlesi, Masdar muevvel Taaccub uslûbu ve Şibh cümle.

Müslüman devamlı doğru sözyler. الْمُسْلِمُ يَصْدُقُ دَائِمًا

Halit'in babası köylüdür. خَالِدٌ أَبُوهُ قَرْوِيٌّ

Çömert kişi odur ki, ona ikram edersen oda sana eder. الْكَرِيمُ إِنْ تُكْرِمَهُ يُكْرِمَكَ

Belki feraha kavuşuruz. عَسَى الْفَرَجُ أَنْ يَأْتِيَ

Zeyd ne kadar doğru söyledi. مَا أَصَدَّقَ زَيْدًا

Yolcular trenin yanındadırlar. الْمُسَافِرُونَ عِنْدَ الْقِطَارِ

Mutedâ + Haber (Cümle). Ana kural.

Haber (Terkip) + Mubtedâ. Caizzdir.

Cümle olan Haber Mubtedâ ile şu bağlarla gelir.

Cümle olan haberde Mubtedâ ya ait zamir gelirse.

Cömert'in huyu övülür.

الكَرِيمُ مَحْمُودٌ خُلُقُهُ

Terkip olan Mubtedâyâ ait işâret ismi gelebilir.

İyi iş hayırlıdır.

الْعَمَلُ الطَّيِّبُ ذَلِكَ خَيْرٌ

Cümle olan Mubtedâ aynı lafız ile tekrarlanabilir.

Gerçekleşecek olan, nedir o gerçekleşecek olan?

الْحَاقَّةُ مَا الْحَاقَّةُ

Haber genel anlam ifade edebilir.

Sa'd ne iyi adamdır.

سَعْدٌ نِعَمَ الرَّجُلِ

Mubtedâyâ ait zamir gizli gelebilir.

Muhakkak ki hak yücelir.

الْحَقُّ يَعْلو

Mubtedâ eşanlamıyla tekrarlanabilir.

Allah kelimesini söylemek bana yeter.

نُطْقِيَّ اللهُ حَسْبِي

Not: Kûfe alimlerine göre cümle olan haberin başta gelmesi caiz değildir. Ancak Basra alimlerine göre cümle olan haberin başta başta gelmesi caizdir.

Zeyd kalkmıştır.

قَائِمٌ زَيْدٌ . (أَصْلُهُ , زَيْدٌ قَائِمٌ)

Zeyd'in babası gitti.

أَبُوهُ مُنْطَلِقٌ زَيْدٌ . (أَصْلُهُ . زَيْدٌ أَبُوهُ مُنْطَلِقٌ)

Haber olan Cümle bir de كَادَ - كَانْ - كَانْ - كَادَ benzerleriyle gelir.

Dost doğru söyler.

إِنَّ الصَّدِيقَ يَصْدُقُ

Çocuk oynuyordu.

كَانَ الطِّفْلُ يَلْعَبُ

Gezimiz ne kadar güzeldi.

مَا كَانَ أَجْمَلَ رِحْلَتِنَا

Neredeyse çocuk ağlayacaktı.

كَادَ الطِّفْلُ يَبْكِي

Liderler vatani korumaya başladılar.

أَخَذَ الزُّعَمَاءُ يُدَافِعُونَ عَنِ الْوَطَنِ

3- Hâl cümlesi ve kuruluş yolları

Ma'rife isimden sonra gelir, cümle veya şibh-i cümle olur, Sâhib-i hâlde bir bağla bağlı olması gerekir. Bu bağlar ya Zamir ya Vav yada ikisi birden gelebilir.

Hal cümlesinin formülleri ve kuruluş yolları:

Fiil Cümlesi:

Fiil (Amil-i –Hal) + Fâil (Sahi-i hâl) + Hal (Cümle):

Çocuk koşarak geldi. جَاءَ الطِّفْلُ يَرْكُضُ

Zeyd gülererek geldi. جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ

Fiil (Amil-i Hal) + Fâil + Mef'ûl bih (Sâhib-i hâl) + Hal (Cümle):

Ay'ı bulutlar arasında gördüm. رَأَيْتُ الْهَلَالَ بَيْنَ السَّحَابِ

Annemi ağlayarak gördüm. رَأَيْتُ أُمَّكَ تَبْكِي

Gördüğüm adama selam verdim. سَلَّمْتُ عَلَى الرَّجُلِ رَأَيْتُهُ

Fiil (Amil-i Hal) + Fâil (Sâhib-i hâl) + Hal قَدْ Vavlı veya vavsız, Menfi fiil):

Zeyd'in babası gitmeden Zeyd geldi. جَاءَ زَيْدٌ مَا ذَهَبَ أَبُوهُ وَمَا ذَهَبَ أَبُوهُ

İşçi yemek yemeden fabrikaya gitti. ذَهَبَ الْعَامِلُ إِلَى الْمَصْنَعِ وَلَمْ يَأْكُلْ

Zeyd gülmeyerek geldi. جَاءَ زَيْدٌ لَمْ يَضْحَكْ (وَلَمْ يَضْحَكْ)

Fiil (Amil-i Hal + Fâil (Sâhib-i hâl) + Hal (و قَدْ ile mazi musbet fiil).

Tüm arkadaşları gelirken, Kardeşin gitti. غَابَ أَخُوكَ وَقَدْ حَضَرَ جَمِيعَ أَصْدِقَائِهِ

Güneş batışında döndü. عَادَ وَقَدْ غَرَبَتِ الشَّمْسُ

Menfi olan Mazi fiilde de قَدْ in gelmesi caizdir.

Fiil (Amili Hal) + Fâil – Sâhib-i hâl + Hal (Cümle):

Amr kalkmamıştı ki Zeyd geldi. جَاءَ زَيْدٌ وَمَا قَامَ عَمْرٌو. جَاءَ زَيْدٌ وَمَا قَامَ عَمْرٌو.

İsim cümlesi:

Fiil (Amil-i hâl) + Sahib-i Hal (Fail) + Hal (Vav ve zamir):

Subay susadığı halde savaştı. قَاتَلَ الضَّابِطُ وَهُوَ عَطْشَانٌ

Artık bunu bile bile Allaha şirk koşmayın. قَالَى تَعَالَى: فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

Fiil (Amil-i Hal) + Fâil (Sâhib-i hâl) + Hal (Vav ve isim):

Güneş doğarken İsam geldi. جَاءَ عَصَامٌ وَالشَّمْسُ طَائِلَةٌ

Deniz dalgalı olduğu halde, gemiye bindim. رَكِبْتُ السَّفِينَةَ وَالْبَحْرُ هَائِجٌ

Hal cümlesi şu şartlarda gelir.

Haberi cümle olması.

Gelecek zaman ifade eden harfler kullanılmamalı.

Bir bağla bağlı olmalı.

Not: Hal cümlede Zarf ve Cer Mecrûr (şibh cümle) şeklinde de gelebilir.

Minberin üzerinde kitabı gördüm. رَأَيْتُ الْكِتَابَ فَوْقَ الْمِنْبَرِ . رَأَيْتُ الْكِتَابَ عَلَى الْمِنْبَرِ

4- Muzâfun ileyh olan cümleler ve kuruluş yolları:

Cümleye muzâf olan zarflardan sonra gelir. Zarflar ikiye ayrılır, Sadece cümleye muzâf olanlar şunlardır. إِذَا - إِذْ - إِذًا - حَيْثُ - لَمَّا Cümle ve müfred kelimeye muzâf olanlar ise

şunlardır: قَوْلٌ - قَائِلٌ - رَيْثٌ - لَدُنْ - ذُو - أَيْة - حِينَ - يَوْمٌ - مُنْذُ - مَتَى gibi zarflardır.

Muzâf + Muzâf ileyh (Cümle)

Okula Zeyd'in girdiği gün ben de girdim. دَخَلْتُ الْمَدْرَسَةَ يَوْمَ دَخَلَهَا زَيْدٌ

Emir'in indiği yere indim. نَزَلْتُ حَيْثُ الْاَمِيرِ نَازِلٌ

Emir'in oturduğu yerde oturdum. اَجْلَسْتُ حَيْثُ جَلَسَ الْاَمِيرُ

Bu doğrulukların fayda vereceği gündür. قَالَى تَعَالَى: وَهَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ صِدْقَهُمْ

İbn Âkil, Ebu Ali el- Farisi ve Kûfelilere göre şu husus caizdir:

İzâfet terkiibinde, muzâf, murab ve mebnî kelime olmasıyla birlikte muzâfın ileyh ise, isim veya fiil (mazi veya muzâri), cümlesi olabilir.

Bugün zeyd'in geldiği gündür. هَذَا يَوْمَ (يَوْمٌ) جَاءَ زَيْدٌ

Bugün Amr'ın kalktığı gündür. يَوْمَ (يَوْمٌ) يَقُومُ عَمْرُو

Bugün Bekir'in kalktığı gündür. يَوْمَ (يَوْمٌ) بَكَرٌ قَائِمٌ

Ancak Basralı alimlere göre bu durum caiz değildir. Sadece isim cümlesine murab muzâf gelebilir. Fiil cümlesinin fiile mazi olursa, bu fiil cümlesi muzâfın ileyh olabilir.

5- Sıfat olan cümle ve kuruluş yolları:

Sıfat olan cümle, Nekra isminden sonra gelir. Fiil, İsim fiil ve Şibh cümle şeklinde olur. İrabı bakımından bağlı bulunduğu kelimeyi (Mevsûfu) nasıllık ve nicelik yönünden tamamlar.

Mevsûf + Sıfat (Cümle).

Cümlede şu şekillerde gelir.

Fiil cümlesi:

Koşan bir çocuk geldi. جَاءَ طِفْلٌ يَرْكُضُ

Koşan bir çocuğu gördüm. رَأَيْتُ طِفْلاً يَرْكُضُ

Koşan bir çocuğa baktım. نَظَرْتُ إِلَى طِفْلِ يَرْكُضُ

İsim cümlesi:

Kitabı beraberinde olan bir öğrenci gördüm. رَأَيْتُ طَالِبًا كَتَبَهُ مَعَهُ

Babası ayakta olan bir adamın yanından geçtim. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ أَبُوهُ قَائِمٌ

Şibh cümle:

Mısırdan iki elçi kongreye katıldı. اِشْتَرَكَ فِي الْمَوْتَمَرِ مَنْدُوبَانِ مِنْ مِصْرَ

Bunlar, dallar üzerindeki kuşlardır. هَذِهِ طُيُورٌ فَوْقَ الْأَغْصَانِ

Şart cümlesi:

رَأَيْتُ رَجُلًا إِنْ تَكْرِمَهُ يُكْرِمَكَ

Bir adamı gördüm. Şayet ona ikram edersen oda sana ikram eder.

Mevsûf cümlede şu yerlerde gelir: Mubtedâ, Haber, Mef'ûl, Fâil ve Cer Mecrür.

Güvenilir Muhammed. مُحَمَّدٌ الْأَمِينُ

Olgun reşit. هَارُونَ الرَّشِيدُ

Bu bir çalışkan öğrencidir. هَذَا طَالِبٌ مُجْتَهِدٌ

Çalışkan öğrenci geldi. جَاءَ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ

Çalışkan öğrenci ile konuştum. كَلَّمْتُ الطَّالِبَ الْمُجْتَهِدَ

Caddede bir adama selam verdim. سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلٍ فِي الشَّارِعِ

Ödül çalışkan öğrenciyedir. الْجَائِزَةُ لِلطَّالِبِ الْمُجْتَهِدِ

Not: Normalde nekra isimden sonra sıfat cümle olarak gelebilir.

Babası uyuyan bir adama uğradım. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ أَبُوهُ نَائِمٌ

Babası uyanan bir adama uğradım. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ قَامَ أَبُوهُ

Ancak أَلْ cümleden önce ma'rife isim gelmesi de caizdir.

وَأَيَّةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسَلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ

Biz ondan gündüzü sıyırıp çektiğimiz gece de, onlar için bir ibret alametidir.

6- Şart cevabı kuruluş yolları

Şart cümlesi: Dilde olan ifade uslûbudur. Şart edatı cezm eden edatlardandır. İki fiilden oluşur. İlkine Fiil-i şart, ikincisinde ise Cevâb-1 şart denir.

Şart edatı + Fiil-i şart + فا + Cevâb-1 şart (Cümle)

Zeyd çalışırsa başarılı olur.

إِنْ يَجْتَهِدْ زَيْدٌ فَهُوَ نَاجِحٌ

Bana gelince ben bir şey değilim.

أَمَّا أَنَا فَلَسْتُ بِشَيْءٍ

Mutlu olanlara gelince, onlar da cennettedirler. أَمَّا الَّذِينَ سَعَدُوا فِي الْجَنَّةِ

Not: Cevâb-1 şartta فا nın kullandığı yerler:

Cevâb-1 şart, سوف - سين - قد ile kullanılırsa.

Eğer yolculuk yaparsan muhakkak ki bende yaparım. إِنْ تُسَافِرْ فَقَدْ أُسَافِرُ

Cevâb-1 şart, لن - ما (ile menfi olursa).

Yalan söylerse onu asla afetmem.

إِنْ يَكْذِبْ فَلَنْ أُسَامِحَهُ

Cevâb-1 şart, كأنما رُبَّمَا ile kullanılırsa:

Onu kim görse sanki tüm insanları görmüştür. مَنْ رَأَاهَا فَكَأَنَّمَا رَأَى النَّاسَ جَمِيعًا

Cevâb-1 şart Camid fiille gelirse:

Eğer kötülük yaparlarsa ne kötü iş yapmış olurlar. إِنْ أُسَاؤُوا فَيُبْسَ مَا فَعَلُوا

Cevâb-1 şart, isim cümlesi olursa:

Yalan söylersen sen sevilmezsin.

إِنْ تَكْذِبْ فَأَنْتَ مَذْمُومٌ

Cevâb-1 şart Muzâri Müsbet Fiil فا ile veya فا sız gelirse:

Kim çalışırsa başarılı olur.

مَنْ يَدْرُسْ يَنْجَحْ

Çalış başarılı olursun.

اجْتَهِدْ فَتَنْجَحْ

7- Fâil olan cümle ve kuruluş yolları:

Cümlede, fiil cümlesi, sıla cümlesi ve masdar müevvel şeklinde gelebilir.

Fiil + Fâil (Cümle)

Fiil + Mef'ûl bih + Fâil (Cümle).

Bana göre Zeyd kaldı. (ikamet etti).

ظَهَرَ لِي أَقَامَ زَيْدٌ

Zeyd'in babası duruyor.

زَيْدٌ قَائِمٌ أَبُوهُ

Başarılı olan geldi.

جَاءَ الَّذِي نَجَحَ

Başarılı olman beni sevindirir.

يَسُرُّنِي أَنْ تَتَجَحَّ

Not: Alimler, Fiil ve Nâib-i Fâilin cümlesi ile ilgili ihtilafları vardır. Genel olarak gelmesine cevaz vermemişlerdir. Naiv alimleri, Ferrâ ve Sîbeveyhi'ye nisbet ederek konuyu daha geniş ele almışlardır. Verilen örneklerin bir kısmı kabul edilmiş, diğerleri de yoruma tabi olmuştur.

Zeyd'in kalkması hoşma gitti.

يُعْجِبُنِي قَامَ (يَوْمٌ) زَيْدٌ

ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا آيَاتٍ لِيَسْجُنَّهُ حَتَّىٰ حِينٍ

Sonunda kesin delillerini görmelerine rağmen onu bir süre zindana atmaları uygun görüldü.

8- Nâib-i Fâil olan cümle ve kuruluş yolları:

Nâib-i Fâil cümlesi, Cümle olarak isim cümlesi, Fiil cümlesi veya Masdar muevvel şeklinde gelir.

(Meçhul) Fiil + Nâib-i Fâil (Cümle)

Fiil + Mef'ûl bih + Fâil (Cümle):

Denildi ki ders bugün ertelendi.

قِيلَ: الدَّرْسُ أُجِّلَ الْيَوْمَ

Anlatıldı ki ormanda yalnız bir adam yaşamış. يُحْكِي: قَدْ عَاشَ رَجُلٌ مُنْفَرِدًا فِي الْغَابَةِ

Biliniyor ki, Zeyd ikamet etmiştir.

عَلِمَ : أَقَامَ زَيْدٌ

قال تعالى: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ

Onlara, yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman.

9- Mef'ûl olan cümle ve kuruluş yolları:

Mef'ûl cümlesi, Cümle içinde isim cümlesi, Fiil cümlesi veya Masdar muevvel şekilde gelir.

Fii l+ Fâil + Mef'ûl (Cümle)

Cümle içinde şu konularda gelir:

Makkulu'l Kavf (الجملة المحكيّة) مقول القول den sonra gelir.

De ki, muhakkak ki hak yücelecektir. قُلْ : إِنَّ الْحَقَّ يَلُوحُ

Devamlı söylüyorum birlik güç yaratır. أَقُولُ دَائِمًا : إِنَّ الْإِتِّحَادَ قُوَّةٌ

Dedi ki ben Allah'ın kuluyum. قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ

ظَنَّ ve benzerlerinden sonra gelir.

Hanginizin kazanacağını bileceğim. سَأَعْلَمُ أَيُّكُمْ الْفَائِزُ

Bizim geleceğimizi ona haber verdim. أَخْبَرْتُهُ إِنَّا قَادِمُونَ

Onun gelmesini tahmin ettim. ظَنَنْتُهُ يَأْتِي

Masdar Muevvel şeklinde gelir.

Allah'ın güçlü olduğunu bildim. عَلِمْتُ أَنَّ اللَّهَ قَادِرٌ

Senin geldiğini bildim. عَرَفْتُ أَنَّكَ قَادِمٌ

يُسَافِرُ الطَّلَبَةُ إِلَى أوروپَا لِكِي يَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ

İlmi öğrenmek için öğrenciler Avrupa'ya yolculuk yapıyor.

İsim cümlesi şeklinde gelir.

Trafik polisi sordu: Sürücü belgen nerde? سَأَلَ شَرْطِي الْمُرُورِ : أَيْنَ رُخْصَةُ السِّيَاقَةِ ؟

Fiil cümlesi şeklinde gelir.

قَالَ رَيْسُ الْحَزْبِ : سَتَحْسِنُ الْأَوْضَاعَ الْاجْتِمَاعِيَّةَ

Parti başkanı dedi ki: Sosyal ortam düzelecektir.

Bazı iki Mef'ûl alan fiilerin Mef'ûllei aslında cümledir. Özellikle bunlar ظَنَّ ve benzerleri şeklinde kitaplarda geçer, Şu şekillerde gelir.

İlmin insana fayda verdiğini gördüm. (Fiil Cümlesi). وَجَدْتُ الْعِلْمَ يَنْفَعُ الْإِنْسَانَ

Onun gelişmesini hayırlı bir vesile olarak gördüm. (İsim Cümlesi) رَأَيْتُهُ خَيْرَ وَسِيلَةٍ لِتَطَوُّرِهِ

Mutluluğu hayır yapmakla gördüm. (Car-Mecrur). أَرَى السَّعَادَةَ فِي عَمَلِ الْخَيْرِ

Anladım ki, iyi olma, başarının sırrıdır. (İzafet Cümlesi). وَجَدْتُ الصَّلَاحَ سِرَّ النَّجَاحِ

10- Bedel olan cümle ve kuruluş yolları:

Tabi olduğu kelimeyi pekiştirmek ve açıklamak için kullanılır. Bazen her hangi bir edat kullanmadan önce gelen belirsiz ismi açıklar.

Mubedel minh + Bedel (Cümle)

Kalktım namaz kıldım.

قُمْتُ صَلَّيْتُ

Cümlede şu şekillerde gelir:

Cümle ve fiil cümlesi olarak gelir.

İlmin beni beyendirdi.

أَعْجَبَنِي عِلْمُكَ

Müfred ve cümle olarak gelir.

Zeyd'in kimin babası olduğunu öğrendim.

عَرَفْتُ زَيْدًا أَبُو مَنْ هُوَ

Cümle ve müfred şeklinde gelir.

Allah'dan başka ilah yoktur, İhlâs kelimesi. لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ.

Cümle ve isim cümlesi olarak gelir.

O, Allah birdir: Allah samettir.

هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

11- Atf-ı Beyân olan cümle ve kuruluş yolları:

İki cümle içinde kullanılır, Atf edilen, Atf-ı Beyan ise bir önceki cümlelerin amacını açık açıklar. Haberi ve inşâî cümlelerin uyması gerekir, Atf edilen isim veya fiil cümlesinin birbirine anlamada uyarsa iyi olur.

Matufun aleyh + Atf Edat + İsim-i Matuf (Cümle)

Cümlede geliş şekilleri:

1- İsim cümlesi.

O şairdir ve hikaye yazar.

هُوَ شَاعِرٌ وَيَكْتُبُ الْقِصَّةَ

Zeyd duruyor, Amr oturdu.

زَيْدٌ قَائِمٌ وَعَمْرٌو قَاعِدٌ

Bu kalem değil, kitabtır.

لَيْسَ هَذَا قَلَمًا بَلْ هُوَ كِتَابٌ

2- Fiil cümlesi:

Zeyd ayakta ve Amr oturdu.

قَامَ زَيْدٌ وَقَعَدَ عَمْرٌو

Muhammed Kur'an okur sonra okula gidiyor. مُحَمَّدٌ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَذْهَبُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

12- Mustesna olan cümle ve kuruluş yolları.

إِلَّا Ve benzeri kelimelerden sonra gelen isim, mansûb yapılır ve bir önceki hükümden dışarıda kalır.

Mustesna minh + İstisna edatı + Mustesna.

Cümlede şu şekillerde gelir:

İsim cümlesi.

Zeyd hariç tüm öğrenciler geldi.

جَاءَ الطُّلَابُ إِلَّا زَيْدًا لَمْ يَأْتِ

سَاسْتَقْبِلُ الصَّيَّادِينَ إِلَّا كَلْبُهُمْ فَسَابِقِيهَا خَارِجَ الْمَنْزِلِ

Köpekler hariç avcılarını karşılayacağım ve onları evin dışında bırakacağım.

Fiil cümlesi.

Zeyd'i ancak hayır yapmasıyla tanıdım.

مَا عَلِمْتُ زَيْدًا إِلَّا يَفْعَلُ الْخَيْرَ

Akıllı ancak sorulan soruya cevap verir.

مَا يُجِيبُ الْعَاقِلُ إِلَّا أَنْ يُسْأَلَ

İstisna edatlarının kullanım şekilleri:

سوى Kelimesinden sonra mustesna, buna izâfet olarak Mecerûr gelir. Bunun harekesi

غَيْرٌ gibidir.

Halit hariç kavim kalktı.

قَامَ الْقَوْمُ سِوَى خَالِدٍ

غَيْرٌ da kullanılan hususların غَيْرٌ da kullanılması caizdir. Ancak إِلَّا anlamında

gelmez.

Öğrenciler hariç Halit geldi.

مَا جَاءَ الطُّلَابُ غَيْرُ (بدل) خَالِدٍ

Çünkü onun yaptığı kötü bir işidir.

إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرٌ صَالِحٍ

Zeyd hariç herkez geldi.

أَتَانِي غَيْرُ (فاعل) زَيْدٍ

Not: غَيْرٌ kelimesi, nekra bir isimin sıfatı olarak kullanılır.

Bunun dışındaki kitabı okudum.

قَرَأْتُ كِتَابًا غَيْرَ هَذَا

حاشا - عدا - خلا : Bu edatlar fiil olarak kabul edilirse kendilerinden sonra gelen kısım,

Mef'ûl bih olarak mansûb gelir.

Zeyd hariç kavim kalkmadı. (مفعول به) لَمْ يَقُمْ الْقَوْمُ عدا (خَلَا) زَيْدًا

Not: Harf-i cer olarak kabul edilirse Mecerûr da gelmesi caizdir.

Zeyd hariç kavim kalkmadı.

لَمْ يَقُمْ الْقَوْمُ عدا زَيْدٍ (خَلَا زَيْدٍ)

Not: Mustesna merfû geldiğinde irabı Bedel olur.

Selim hariç kavim geldi.

جاء القوم غير سليم

Selim'den başkası gelmedi.

ما جاء غير سليم

Not: Musnesnanın tekrarlanması caizdir.

ما أتاني إلا زيداً إلا عمراً. ما أتاني إلا زيداً إلا عمراً.

Kimse gelmedi, sadece, Amır ve Zeyd bana geldi.

2.İRABTA YERİ OLMAYAN CMLELER(الجمل التي ليس لها محل من الإعراب)

1- Başlangıç Cümlesi ve kuruluş yolları.

Sözün ilk cümlesini ifade eder. Özel bir kuralı yoktur, sadece konuşmanın başlangıcında ele alınır.Buna Ba'z-ı isti'nâfiye denir, Ancak, Konuşmanın ortasında da gelir.

Ahmet öldü, Allah rahmet etsin.

مات أحمد - رحمه الله

Ali kumaş aldı ve onu dikti.

أشترى علي قماشاً وخاطه

Ay ışığı zayıftır.

نور القمر ضعيف

Güçlü mu'min, güçsüz mu'minden daha hayırlıdır. المؤمن القوي خير من المؤمن الضعيف.

2- Tefsir cümlesi ve kuruluş yolları

Mubhem bir manayı açıklar veya manaya daha fazla açıklık getirir. Şu iki tefsir

edatlarıyla gelebilir: أي - أن.

Senin halini ona haber vermek için .O'na yazdım.

كتبت إليه، أن أخبرها عن حالك

Zeyd'i dövdüm.

زيداً ضربته

Onlara, yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman. وإذا قيل لهم: لا تفسدوا في الأرض.

3- Mu'tariza cümlesi ve kuruluş yolları

Bulunduğu cümleler:

Fiil ve Fâil arasında gelebilir:

Geldi _ Gerçek söylüyorum _ öğretmen.

جاء - وأقول الحق - المعلم

Mubtedâ ve Haber arasında gelebilir.

Öğretmenimiz _ Allah rahmet etsiz _ gayretli bir kişidi. أستاذنا - رحمه الله - كان.

Fiil-i şart ve Cevâb-ı şart arasında gelebilir.

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا – وَلَنْ تَفْعَلُوا – فَاتَّقُوا النَّارَ.

Yamadınız _ yapamayacaksınız _ ateşten sakınınız.

4- Sıla cümlesi ve kuruluş yolları:

İsm-i Mevsûl'dan (İlgi Zamirden) sonra gelir. Bir önceki cümlenin bilinmesi ve anlamının açıklanması gerekli yeri için kullanılır. İlgi Zamirler şunlardır:

الَّذِي – اللَّذَانِ (اللَّذَيْنِ) – الَّتِي – اللَّتَانِ (اللَّتَيْنِ) – اللَاتِي

İsm-i Mevsûl + Sıla-i Mevsûl

Dört şekilde cümlede gelebilir.

Fiil cümlesi:

Gördüğüm geldi. جَاءَ الَّذِي أَرَاهُ

Bulunmayan geldi. حَضَرَ الَّذِي كَانَ غَائِبًا

İsim cümlesi:

Senin bildiğini ben bilmem. لَمْ أَعْرِفْ مَا أَنْتَ عَارِفُهُ

Zarf şibh cümlesi:

Topluluk da ki kişiyi tanıdım. عَرَفْتُ الَّذِي عِنْدَ الْقَوْمِ

Yanındaki konuştu. تَكَلَّمَ الَّذِي عِنْدَكَ

Cer Mecerûr şibh cümlesi:

Kitapta olanı okudum. قَرَأْتُ مَا فِي الْكِتَابِ

5- Sıla Cümlesinin şartları:

Haberi cümle olarak (anlamı, Emir, Nehiy, Taaccub şeklinde) olmalıdır. Bu da iki şekilde gelir. İsim cümlesi veya Fiil cümlesi gerekir.

Şibh cümle (Zarf) olarak gelebilir.

Şibh cümle (Cer-Mecerûr) olarak gelebilir.

Not: İsm-i Mevsûllar Akıllı olmayalar için kullanırsa, Mufret Müennes gelir.

تُرْكِيَا وَالْحُرِّيَّةُ. وَالزَّمَانُ هِيَ الْجَرَائِدُ الَّتِي تُصَدَرُ فِي تُرْكِيَا

Türkiye, Hürriyet ve zaman bunlar, Türkiye de çıkan gazetelerdir.

İشتريتُ النوافذ التي في المصنعِ .
Fabrikada olan pencereleri satın aldım.

Not: Aid Zamirin kullanılması vaciptir. Bvacip olmadığı yani caiz olduğu yerler de bulunmaktadır.

Not: Aid zamir: Sıla cümlesi mevsûla bağlayan zamir denir. Anlamlı cümle elde etmek için sıladan önce mevsûla ait zamirin kullanılması vaciptir.

6- Yemin cevâbı olan cümle ve kuruluş yolları:

Genellikle cümle yemin edatlarından sora gelir. Düşürülmüş olarak da gelmesi Muksemun bih + Kasem + Mukemun aliyh.

Allah'a yemin ederim ki, sana ikram edeceğim. وَاللَّهِ: لِأَكْرِمَنَّكَ

Allah'a yemin ederim ki, yolculuk yapacağım (gideceğim). أَقْسِمُ بِاللَّهِ لِأَسَافِرَنَّ .

7- İstinâfî cümle ve kuruluş yolları:

Tanımı: Bu, söz esnasında kullanılır, Ancak bir önceki cümleyle hiç bir alakası yoktur

Balıkla yiyip ayran içme! لِاتَأْكُلِ السَّمَكَ وَتَشْرَبِ اللَّيْنَ

وَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ، إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا

Onların sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün izzet Allah'ındır.

8- Meczûm olmayan Cevâb-ı şart cümlesi ve kuruluş yolları:

Bu, cezm yapmayan edatlar ve إِذَا الْفُجَائِيَّةُ ، فَا yanın kullanması ile yapılır.

Şart edatı + Fiil-i şart + Cevâb-ı şart

İş olmazsa hayat durur. لَوْ لَا الْعَمَلُ ، تَعَطَّلَتِ الْحَيَاةُ

Yağmur olmazsa, ekinler yok olur. لَوْ لَا الْمَطَرُ: لَهَلَكَ الزَّرْعُ

İrabda yeri olmayan cümleye tabi olan cümleler:

Zeyd kalktı. Amr kalkmıyor. قَامَ زَيْدٌ: وَلَمْ يُقِيمِ عَمْرُو

Hak geldi. Batıl yıkılıp gitti. جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ

2. BÖLÜM

YAN CÜMŞELER CÜMLE GİBİ AMEL EDENTERKİPLER VE KURULUŞ YOLLARI.

(التراكيب الفرعية التي تعمل مثل الجُمْل وطُرق تكوينها)

Altı şekil de ele alabiliriz.

A.ŞİBH-İ İZÂFET ANLAMİ VERENLER: (التي تعطي معنى شبه الإضافة)

Gerçek izâfet terkibi olmamasına rağmen bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelimelerle hususilik ve destek kazanmasına denir. Grammer kitaplarında (manevi izâfet) olarak geçer.

Şu şekillerde gelebilir:

Şibh-i cümle şeklinde: Şu harflerden sonra gelir: ل – من – في İzâfet anlamı elde edilir.

Oğlanın kalemi kırıldı.

انكسرَ قَلَمٌ لِلوَلَدِ

Kabir azabı haktır.

عَذَابٌ فِي الْقَبْرِ حَقٌّ

Kadın ipek elbise giydi.

لَبِسَتْ الْمَرْأَةُ ثَوْبًا مِنْ خَزٍّ

Temyîz şeklinde gelebilir:

Bahçede 44 ağaç var.

فِي الْحَدِيقَةِ أَرْبَعٌ وَأَرْبَعُونَ شَجَرَةً

Temyîz olan شَجَرَةً kelimesi, manası kapalı olan أَرْبَعٌ وَأَرْبَعُونَ kelimesinin manasına açıklık getirdiği için sayıyla Temyîz arasında şibh-i izâfet oluşmuştur.

Te'kid şeklinde gelebilir:

Kitabın hepsini okudum.

قَرَأْتُ الْكِتَابَ كُلَّهُ

كُلُّ kelimesi الْكِتَابُ kelimesinin manasını açıkladığı için aralarında şibh-i izâfet oluşmuştur.

Şibh-i fiillerle de gelebilir: Özellikle şu konularda

Şibh-i cümle, hall olur. Şibh-i izâfet (manevi izâfet) anlamı verir.

Bahçedeki adamlara selam verdim. سَلَّمْتُ عَلَى الرِّجَالِ فِي الْحَدِيقَةِ

Ma'rife isimden sonra gelen cümle ve şibh-i cümleler haldirler. Yukarıdaki cümlede في الحديقة lafzı الرجالın hali olarak, manasına acıklık getirmesi sebebi ile şibh-i izâfet olmuştur.

1- Fail ile olur:

Şehrin caddeleri temizdir. المدينة نظيفة شوارعها

شوارعها şibh-i fiildir. شوارعها Onun Fâilidir. نظيفة kelimesinin manasına açıklık getirdiği için aralarında Şibh-i izâfet oluşur.

2- Nâib- i Fâl ile olur:

Onun hizmetçisi köylüdür. هو قروي خادمه

قروي kelimesi Şibh-i fiilin Nâb-i Fâilidir. Manasına açıklık getirdiğinden dolayı aralarında Şibh-i izâfet meydana gelmiştir.

3- Mef'ûl bih ile olur:

Allah'ı bilmek hayırlıdır. علم بالله خير

علم بالله kelimesi mazdar (Şibh-i fiil) nın sarih olmayan Mef'ûludur. Manasına açıklık kazandırıldığı için aralarında Şibh-i izâfet vardır.

B.ŞİBH-İ FİİL İLE KURULANLAR (التي تتكون بشبه فعل)

Fiil görevi gören konulara denir. Fâili ise irabta سَدَّ مَسَدَ الْخَبْرِ şeklinde ifade edilir.

Cümlede isim olarak yer alır.

A- Şibh-i filin çeşitleri ve cümlede kullanım tarzı:

1- İsm-i Fâil:

Zeyd Amır'ı dövdümü? أضراب زيدا عمراً؟

Zeyd Amır'ı dövmedi. ما ضارب زيدا عمراً

Zeyd'in babası Amr'ı dövdü. زيد ضارب أبوه عمراً

Amr'ı döven Zeyd'in babasına uğradım. مررت بزید ضارب أبوه عمراً

2- İsm-i Mef'ûl:

Bugün ve yarın Zeyd babasına dirhem vermiş olacak. زيد معطى أبوه درهماً الآن أو غداً

Dindarlığın amacı güzeldir. الوریع محمودة مقاصده

Sıfat-1 Müşebbehe:

Zeyd, güzel yüzülüdür.

زَيْدٌ حَسَنُ الْوَجْهِ

Zeyd temiz kalblidir.

زَيْدٌ طَاهِرُ الْقَلْبِ

3- Masdar:

Masdarın amel etmesi için şu şekillerde gelmesi gerekir.

Tenvinli olması:

Yetime yedirmek sevaptır.

إِطْعَامُ يَتِيمًا خَيْرٌ

Harf-i tarifli olması:

Ahmed arkadaşına çok yardım eden birisidir.

أَحْمَدُ كَثِيرُ النَّصْرِ صَدِيقَهُ

4- Muzâf olması:

Öğretmenin öğrencilere öğretmesi hoşuma gitti.

أَعْجَبَنِي تَعْلِيمُ الْمُعَلِّمِ التَّلَامِيذَ

Mubâlaga şu vezinlerle gelirse فَعَالٌ – مِفْعَالٌ – فَعُولٌ – فَعِيلٌ ism-i Fâil gibi amel eder.

Bu hayra çok engel (mani) olur.

هَذَا مَنَاعُ الْخَيْرِ

Onlar zafer öğrencileridir.

ذَلِكَ طُلَّابُ النَّصْرِ

5- İsm-i Tafdil:

Peygamberimiz (s.a.v.) işkenceye çok sabırlıydı. كَانَ الرَّسُولُ (ص) صَبَّارًا عَلَى الْأَذَى

Fiil ismi. Bir kısmı şunlardır.

Ne kadar süratli: سَرَعَانَ, Nekader farklı: شَتَّانَ -, nekader uzak: هَيْهَاتَ - ne kadar çabuk:

وَشَكَانَ .

Akik'e ulaşmak na kadar zor.

هَيْهَاتَ الْعَقِيقُ

B- Şibh-i filin amel etmesi için şu şartların bulunması gerekir.

1- ألْ takısı ile gelmesi.

Huyu güzel olana ikram edilir. (görür.).

الْحَسَنُ خُلِقَهُ مُكْرَمًا

2- Şibh-i fiilden önce soru edatı gelmesi.

Ömer arkadaşına ikram eder mi?

هَلْ مُكْرَمَ عُمَرَ صَدِيقَهُ

3- Şibh-i fiilden önce olumsuzluk edatı gelmesi.

Ahmed okula gitmiyor.

مَا ذَاهَبَ أَحْمَدُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

4- Haber gelmesi.

Köyün meydanı geniştir.

الْقَرْيَةُ وَاسِعٌ مَيْدَانُهَا

5- Sıfat gelmesi.

Polis, hapisneden kaçan bir adamı yakaladı. ألقى الشرطي القبضَ على رجلٍ فارٍ من السجنِ.

6- Hal olması gerekir.

أضربَ العُمالُ طالبينَ تحسينَ ظروفِ عملهمُ

İşçiler, çalışma şartlarının iyileştirilmesini isteyerek grev yaptılar.

C.ŞİBH-İ CÜMLE ŞEKLİNDE GELENLER. (Zarfi Mustakar)

(الجمل التي تأتي كشبه جملة أي الظرف المستقر)

Tanımı: Harf-i cer veya zarf ve muzâfun ileyh şeklinde cümle içinde gelir. Gramer kitaplarında Zarfi Mustakar olarak geçer. İstenilen anlamı ifade ettiği için muteallakı cümlede kullanılmaz. Muteallaklar şunlardır: كَوْنٌ – كَائِنٌ – اِسْتَقَرَّ – حُصُولٌ – مَوْجُودٌ – حَاصِلٌ

İki şekilde gelir:

1- Harf-i cerli isim olan şibh-i cümle:

Tanımı: Fiili, Mef'ûle bağlayan harfe, Harf Câr denir. İrabı cümledeki yerine göre yapılır.

المؤمنونَ في الجنَّةِ (أصلُهُ : كائنونَ في الجنَّةِ)

Evde kimse yoktur. (أصلُهُ : اِسْتَقَرَّ في الدَّارِ)

2- Zarf olan şibh-i cümle:

محفظتي عندي . (أصلُهُ : مَوْجُودٌ عندي)

İrabı cümledeki yerine göre yapılır.

Not: Şibh-i cümle olması için car ve Mecrûrun tam anlam ifade etmesi gerekir.

Harf-i cerler tümü aslıdır. Harf-i cerler şunlardır: لَ – كَ – لَعَلَّ – رَبُّ – لَوْلَا Hem من – ب – ل – ك – لَعَلَّ – رَبُّ – لَوْلَا Hem zâ'id hem de aslı gelebilir.

ب – مِنْ – إِلَى – عَلَى – ل – فِي – عَنْ – كَ – حَتَّى – مُذْ – مُنْذْ

Şibh-i cümlelerin cümle içindeki yeri:

1- Hal şeklinde olur:

Babam köyde ki bahçeyi sattı. (مَوْجُودٌ) باعَ أبي الحديقةَ في الرِّيفِ.

2- Sıla cümlesi olur:

Sana cebimdekini vereceğim.

سَاعَطَيْكَ مَا فِي جَيْبِي

3- Haber şeklinde olur:

Çocuklar stadyumda olurlar.

الأَوْلَادُ فِي الْمَلْعَبِ

4- Sıfat şeklinde olur:

Kahvedeki adama selam verdim.

سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلٍ فِي الْقَهْوَةِ

5- Temyîz şeklinde olur:

Toprağa ağaç diktim.

غَرَسْتُ الْأَرْضَ مِنْ شَجَرٍ

6- Mef'ûl bih şeklinde olur:

Fazilet sahibi oldum.

تَمَسَّكَتُ بِالْفَضِيلَةِ

7- Mef'ûlu lieclihi şeklinde gelir:

قال (ص) دَخَلَتْ إِمْرَأَةٌ النَّارَ فِي هَرَّةٍ

Peygamber (s.a.v.) dedi ki, Kedi yüzünden bir kadın ateşe girdi.

İlim etmek için yolculuk yaptım.

سَافَرْتُ طَلْبًا لِلْعِلْمِ

Mefd'ûl fih şeklinde gelir:

Geceleyin kalktım.

قُمْتُ فِي اللَّيْلِ

D.MASDAR-I MÜEVVEL İLE KURULANLAR (التي تتكون كمصدر مؤول)

Masdar edatlarından birisi, cümlenin önüne geldiğinde onun anlamı masdara çevirir ve ona masdar-ı müevvel denilir.**Edatlar şunlardır:** أَنْ – إِنْ – مَا – كَيْ – لَوْ – هَمْزَةُ التَّسْوِيَةِ

أَنْ Genellikle mazi ve muzâri fiillerin önüne gelir.Ya cümlenin başlangıcında bulunur yada gerçeklik anlamı taşınmayan lafızından sonra gelir.

Vatanıma hizmet etmeyi severim.

أُحِبُّ أَنْ أُخْدِمَ وَطَنِي

Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ

أَنَّ sadece isim cümlesinin başında gelir ve ona masdar anlamı verir.

Hırsızın başarılı olduğunu bildim.

عَلِمْتُ أَنَّ السَّارِقَ فَازَ

Hastalığın bana ulaştı.

بَلَغَنِي أَنَّكَ مَرِيضٌ

ما Masdar harfidir. İki şekilde gelir.

Zaman ifade eden masdar + sonraki cümleye masdar anlamı kazandırmayan cümle.

Yaşadığım sürece mücadele edeceğim. سَأُكَافِحُ مَا دُمْتُ حَيًّا

Yaşadığım sürece bana namazı ve zekatı emretti. أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا.

Zaman ifade etmeyen + kendinden sonraki cümleye masdar anlamı kazandıran cümle.

Sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ

وَصَاقَفَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ

Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmiştir.

لِـ harf-i cerdir. Yalnız muzâri fiilin başına gelir. Nasb eder masdara çevirilmesi

için لِـ harf-i ceri önüne getirilir. Kendinden sonraki cümle ise Mef'ûl lieclih olur.

Başarılı olmak için dürüst ol. اسْتَقِمْ لِكَيْ تَفْلِحَ

لُو - أن - masdariye anlamında gelir. Mazi ve muzâri fiillerle kullanılır. Muzâri fiili

nasb etmez. سَأَلْ - رَجَا - طَلَّبَ - تَمَنَّى - يَوَدُّ - وَدَّ - يُحِبُّ - أَحَبُّ gibi temenni ifade eden fiillerden sonra kullanılır.

Senin onlara yaltaklık etmeni istediler. وَدُّوا لَوْ تَدُهِنُ

يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ

Şirk koşan kimseler, uzun bir ömür, bin sene yaşamak (yaşatılmak) isterler.

همزة التسوية Manaları birbirine zıt iki cümleyi eşdeğerli yapan ve kendinden sonraki cümlelere masdar manası kazandıran bir harftir. Atf harfi ile kullanılır.

قال تعالى: سواءٌ عليهم أأنذرتهم أم لم تنذرهم

korkutsan da korkutmasan da müsâvidir. Çünkü onlar îman etmezler.

E.CEVAP CÜMLELESİ. (جواب للجملة)

Dört şekilde gelir: Şartın cevâbı, Talebin cevâbı, Nindânın cevâbı, Kasemin cevâbı.

1.ŞARTIN CEVÂBI (جواب للشرط)

İki cümleden oluşur. İlk cümleye fiil-i şart, İkinci cümleye cevab-ı şart denir. Cevâb-ı şart إذا الفجائية veya فاء الجوابية ile kullanılır.

Not: İki muzâri fiil-i cezm eden edatlar:

(حَيْثُمَا – كَيْفَمَا – أَنَّى – إِنْ – إِذَا مَا – مَنْ – مَا – مَهْمَا – أَيُّ – مَتَى – أَيْنَ – أَيْنَمَا)

إِنْ şart harfidir ve irabta yeri yoktur. Şayet- eğer-se -sa gibi anlamlarda kullanılır.

Eğer İstersen bulursun.

إِنْ تَطْلُبْ تَجِدْ

Şayet sırrı bildirirsen sen hainsin. إِنْ أَفْشَيْتَ السِّرَّ فَأَنْتَ خَائِنٌ

Not: إِنْ ile birlikte vavü'l Hâliye gelirse cevap cümlesi gelmez.

إِذَا مَا zarftır. İrabda yeri vardır - ceği zaman her ne zaman, _ise _ken, anlamları gelir.

Yaz geleceği zaman buğday biçilir. إِذَا مَا (مفعول به) يَأْتِ الصَّيْفُ يُحْصَدُ الْقَمْحُ

Öğrenirken ilerlersin.

إِذَا مَا تَتَعَلَّمُ تَتَقَدَّمُ

Not: إِذَا مَا olmadan şart anlamı vermez. Ancak zarf anlamı verir. مَا ise irabda ya zâid yada masdardır.

مَنْ şart ismidir.Akıllılar için kullanılır. O kimse ki, kim ki, her kim anlamları gelir.Cümlede Mef'ûl bih ve Mubtedâ olarak kullanılır.

Her kim giderse onunla giderim.

مَنْ (مبتدأ) يَذْهَبُ أَذْهَبَ مَعَهُ

Her kim okursa başarılı olur.

مَنْ (مفعول به) يَقْرَأُ يَفُوزُ

مَا şart ismidir.Akılsızlar için kullanılır. O şey ki, her ne, gibi anlamlarda kullanılabilir.Cümlede Mef'ûl bih veya Mef'ûl mutlak şeklinde gelebilir.

Her ne ekersen onu biçersin.

مَا (مفعول به) تَزْرَعُ تَحْصُدُ

Nerede oturursan otururum.

مَا (مفعول مطلق) تَجْلِسُ أَجْلِسُ

مَهْمَا şart ismidir. Her ne, her ne kadar, her ne zaman gibi anlamlarda kullanılır. Cümlede Mef'ûl bih veya Mef'ûl mutlak olarak gelir.

Her ne kadar okusan o seni kurtarır.

مَهْمَا (مفعول به) تَقْرَأُ يُنْقِذَكَ

Ne kadar dursam durarım.

مَهْمَا (مفعول مطلق) تَقِفُ أَقِفُ

أَيَّ şart ismidir. Akıllı ve Akılsızlar için kullanılır. Her kim, her ne, manalarına gelir. Cümlede Mef'ûl bih ve Mef'ûl mutlak. Muhtedâ olarak kullanılır.

Her neyi okusam okurum. أَيَّ (مفعول مطلق) تَقْرَأُ أَقْرَأُ

Her ne yaparsam yaparım. أَيَّ (مفعول به) مَا تَعْمَلُ أَعْمَلُ

Not: Cümlede birde hal. İzâfet ve sıfat terkibi şeklinde gelir.

Dürüst nasihatçının sözünü kabullendim. قَبِلْتُ كَلَامَ النَّاصِحِ الْأَمِينِ أَيَّ (خبر) نَاصِحٍ أَمِينٍ

Her kim çalışırsa ilerler. أَيُّ (مبتدأ) إِنْسَانٍ يَجْتَهِدُ يَتَقَدَّمُ

Her kimse, o adama uğradım. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ أَيَّ (مضاف) رَجُلٍ

Her hangi bir kitabı okusam okurum.

بَأَيِّ كِتَابٍ تَقْرَأُ أَقْرَأُ / بَأَيِّ (مجرور بحرف جر)

مَتَى zaman zarfıdır. Her ne zaman, _dığı zaman, _dığında), anlamlarına gelir.

Cümlede Mef'ûl fih şeklinde kullanılır.

Bana geldiğinde sana ikram ederim. مَتَى (مفعول فيه) تَأْتِينِي أَكْرِمُكَ

Ne zaman kalkarsan ben de kalkarım. مَتَى تَقُمْ أَقُمْ

أَيْنَ mekan zarfıdır. Her nereye, her nerede, anlamlarına gelir. Cümlede Mef'ûl fih şeklinde kullanılır.

Her nerede oturursan otururum. أَيْنَ (مفعول فيه) تَجْلِسُ أَجْلِسُ

Her nerede cehalet çoğalırsa, sömürge güçlenir. أَيْنَمَا (مفعول فيه) تَكْثُرُ الْجَهْلُ يُقْوَى الْأَسْتِعْمَارُ

أَيَّانَ zaman zarfıdır. _diği zaman, her ne zaman, _eceği zaman gibi anlamlara gelir.

Cümlede Mef'ûl fih olarak irabı yapılı.

Zeki olduğun zaman başarın artar. أَيَّانَ (مفعول فيه) تَكُنْ ذَكِيًّا يَكْثُرُ نَجَاحُكَ

Çalıştığın zaman başarılı olursun. أَيَّانَ تَجْتَهِدُ تَتَجَحَّجْ

حَيْثَمَا mekan zarfıdır. Her nereye, her nerede, gibi anlamlara gelir. Cümlede Mef'ûl fih olarak kullanılır.

Her nereye gitsen, arkadaş bulursun. حَيْثَمَا (مفعول فيه) تَذْهَبُ تَلْقَ صَدِيقًا

Her nerede kalsan mutlu olursun.

حَيْثُمَا تَسْكُنُ فَسَوْفَ تَسْعُدُ

أَنَّى **mekan zarfıdır**. Her nereye, her ne zaman, her nerede, _diğında gibi anlamlar verir.

Her nerede oturursan, otururum.

أَنَّى (مفعول فيه) تَقْعُدُ أَقْعُدُ

كَيْفَمَا **şart ismidir**. Nasıl, _diği gibi manalardadır. Cümlede Mef'ûl mutlak veya hal olarak gelir.

Nasıl yürüsen yürürüm.

كَيْفَمَا (حال) تَمْشِ أَمْشِ

Nasıl oturursan otururum.

كَيْفَ (مفعول مطلق) تَجْلِسُ أَجْلِسُ

Not: Şart fiilin özellikleri.

Mazi anlamında bulunmayacak. Mesela şu şekilde gelmesi caiz değildir:

Dün Zeyd kalksaydı onunla kalkardı.

إِنْ قَامَ زَيْدٌ أَمْسَ أَمَّ مَعَهُ

Talep ifade etmeyecek. Mesela şu şekilde gelmesi caiz değildir.

Sen kalkt.

إِنْ قُمُ

Camid fiil ile kullanılmayacak. Mesela şu şekilde gelmesi **caiz değildir**:

Değil.

إِنْ لَيْسَ

Belki.

إِنْ عَسَى

Gelecek zaman ifade eden سَوْفَ-سَيُنَّ ile birlikte gelmeyecek:

Kal kaçaktır.

إِنْ سَوْفَ يَقُمُ

قَدْ ile birlikte gelmeyecektir.

Zeyd kalkmış olursa.

إِنْ قَدْ يَقُمُ زَيْدٌ. إِنْ قَدْ قَامَ زَيْدٌ

Nefi edatı ile birlikte gelmeyecektir.

Kalkmassa.

إِنْ لَمْ يَقُمْ. إِنْ لَمَّا يَقُمْ

İki muzâri fiili cezm etmeyen edatlar ve kuruluş yolları:

Bu edatlar şunlardır: (لَوْ - لَوْلَا - لَوْمًا - لَمَّا - إِذَا - أَمَّا - كَلَّمَا - حَيْثُمَا - عِنْدَمَا - بَيْنَمَا - بَيْنَا)

لَوْ **şart harfidir**. Eğe, şayet, _ise, _imiş olsa idi, _se bile, _diği halde, gibi anlamlara gelir. Geçmişte bir iş ve oluşun meydana gelmesine bağlıdır.

لَوْ عَطَفْتُمْ عَلَى الْفُقَرَاءِ لَأَنْتُمْ مَحَبَّبَهُمْ . لو: حرف إمتناع لامتناع

Fakirlere yakın ilgi gösterseydiniz, sevgilerini kazanırdınız .

Cümlede kullanılış şekilleri.

Kendisinden sonra fiil-i şart ve cevâb-ı şart olmak üzere iki fiil kullanılır. Şartta mazi, cevâbında muzâri fiil kullanılırsa bile, mazi anlamı verilir.

Eğer çalışırsan başarılı olursun. لو اجتهدت تتجح

Cevabında kullanılan lam ل a cevap lamı denir.

Eğer çalışırsan başarılı olursun. لو اجتهدت لنجحت

لو كان فيهما الهة إلا الله لفسدنا

Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök kesinlikle bozulup gitmişti.

لو in başında vav-ı Hâliye bulunursa, irabda vasıl edatı zâ'id olur.

Az olsa da sadaka veriniz. تصدقوا ولو بقليل

لو edatından sonra أن gelirse أن nin ismi ve haberi mahzûf أن fiilinin Fâili olur.

Eğer sen başarılı olsaydın seni ödüllendirildim. لو أنك ناجح لكافأنتك

لو bazen arz edatı olarak gelir.

Bana gelsen de otursan. لو تأتي فتجلس

لو bazen de temenni olarak gelir.

Bize gelsen de konuşsak. لو تأتينا فتحدثنا

لولا cezm etmeyen şart harflerinin irabda yeri yoktur. Olmasaydı, şayet, _meseydi gibi anlamlarda kullanılır.

Ali olmasaydı, Halit başarılı olmazdı. لولا علي لما نجح خالد

لوما cezm etmeyen şart harfleri her yönüyle لولا ye benzer. İrabda yeri yoktur.

Eğer (doğru söyleyenlerdensen), bize melekleri getirmeliydin. لو ما تأتينا بالملائكة

لما cezm etmeyen şart edatlarından, Zarftur. Fiil cümlesine muzâf olarak kullanılır.

_dığında, _diği zaman, _de, _da gibi anlamlara geirir.

لَمَّا (مفعول فيه ومضاف لجملة دخل) دَخَلَ الْمُعَلِّمُ الصَّفَّ سَلَّمَ عَلَى الطَّالِبَةِ

Öğretmen sınıfa girdiğinde öğrencilere selam verdi.

إِذَا **cezm etmeyen şart edatlarındandır.** Zarftır. Gelecek zamanı ifade etmek için mazi fiil kullanılır cümleye muzâf olarak gelir. _diği zaman, _de, _da, _ince, _ınca, _dığında, _se, _sa, gibi anlamlar verir.

İlk bahar geldiğinde çiçekler açar. إِذَا (مضاف) جَاءَ الرَّبِيعُ تَفَتَّحَتِ الْأَزْهَارُ

أَمَّا **cezm etmeyen şart edatlarındandır.** Harftir, İrabda yeri yoktur. _ise, _ısa, artık, _e kalınca, fakat, ancak, gibi anlamlar ifade eder. Cevâbında genellikle kullanılır.

Bana gelince ben gidiyorum. وَأَمَّا أَنَا فَذَاهِبٌ

كُلَّمَا **cezm etmeyen şart edatlarındandır,** كُلُّ Ve masdar veya zâ'id olan ما ile meydana gelmektedir. Her ne zama, _dıkça, _idiğinde, gibi anlamlarda kullanılır. Fiil cümlesine muzâf olarak gelir.genellikle mazi fiile muzâf olarak gelir.

Zekeriyya, onun yanına her gidişinde..كُلَّمَا (مفعول فيه، مضاف) دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابُ.

بَيْنَا **cezm etmeyen şart edatlarındandır.** Zarftır. بَيْنَ ile zâ'id ile meydana gelir. Fiil veya isim cümlesine muzâf olarak kullanılır. Cevâb-ı şartta إِذْ gelir.

Evde oturduğumuz esnada, bize misafir geldi. بَيْنَا نَحْنُ جَالِسُونَ فِي الْبَيْتِ إِذْ دَخَلَ عَلَيْنَا ضَيْفٌ

بَيْنَمَا **cezm etmeyen şart edeatlarındandır.** Zarftır. بَيْنَ ile zâ'id veya masdar ما nın

birleşmesiyle meydana gelir. Her yönden بَيْنَا ya benzer.

Oynarken yağmur yağdı. بَيْنَمَا (مفعول فيه ومضاف) الْعَبُّ إِذْ هَطَلَ الْمَطَرُ

عِنْدَمَا **cezm etmeyen şart edatlarındandır.** Zarftır. _dığında, _dığı zaman, her ne zaman, _se, gibi anlamlarda kullanılır. Cümlede fiif cümlesine muzâf olarak kullanılır. ما İle zâ'id veya masdar olan عِنْدِ nın birleşmesiyle meydana gelir.

Acıktığımızda lokanta'ya gideriz. عِنْدَمَا (مضاف) نَجُوعٌ نَذْهَبُ إِلَى الْمَطْعَمِ

حِينَما **cezm etmeyen şart edatlarındandır.** Zafrtır. Ancak cümlede muzâf olarak gelmez.

حِينَما (مفعول فيه، مضاف) تنتهي الأعمالُ يُخرجُ العمالُ من المصنع

2.TALEBİN CEVÂBI (جواب للطلب)

Emir:

Amr'a uğra. عمراً أمرُّ بهِ

Zeyd'i döv. زيداً إضربه

Nehy:

Ateşe yaklaşma yanarsın. لا تَدْنُ مِنَ النَّارِ تَحْتَرِقُ

İstifhâm: gayri munsarif bir isimdir. Bir emri veya bir şeyi bildirmek için kullanılır. Genellikle cümlelerin başında bulunur. Soru isimleri:

(أَنْتَى - أَيْنَ - أَيْنَ - أَيُّ - كَمْ - كَيْفَ - مَتَى - مَنْ - مَنْ - مَنْ - مَاذَا)

Sen kimsin ? مَنْ أَنْتَ ؟

3. NİDÂNINCEVÂBI (جواب للنداء)

Muhatap olanı çağırarak ve mutekellimin isteğini ona duyurmak için kullanılır.

Ey kardeşim dikkat et. يَا أَخَ (يَا أَخِي) اإِنْتَبِهْ

Ey! İman edenler. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

4.KASEMİN CEVÂBI (جواب للقسم)

Cümle içinde şu şekillerde gelir:

Menfi olan cümle:

Allah'a yemin ederim ki Zeyd gelmedi. وَاللَّهِ مَا جَاءَ زَيْدٌ

Allah'a yemin ederim ki, ne Zeyd ne de Amr bizdedir. وَاللَّهِ لَا زَيْدٌ عِنْدَنَا وَلَا عَمْرٌ

Musbet olan cümle:

Allah'a yemin ederim ki, yolculuk yapacağım (gideceğim). وَاللَّهِ لَأَسَافِرَنَّ

F.MUZAR- İ MANSUB OLARAK KULLANILAN CÜMLELER

(التركيب التي تتكون كمضارع منصوب)

Muzâri fiilin başına nasb harflerinden birisi veya gizli أَنْ gelirse, mansûb olur.

Mânsub muzâri cümlesi ve açık (zâhir) edatlarla kullanım şekilleri:

أَنْ nasb ve masdar harfidir. Muzâri fiilden önce gelir. Gizli أَنْ ile gerçekliği ifade

eder. Gerçekliği ifade etmezse أَنْ ile masdar-ı muevvel olur ve Mef'ûl bih olarak irabı yapılır.

Öğrenmek istiyorum. أُرِيدُ أَنْ أُتَعَلَّمَ

لَنْ muzâri nasb eden edatlardır. Harftir. Te'kidli olumsuzluk ve gelecek zamanı ifade eder. Asla _meyecek, kesinlikle _meyecek gibi anlamlara gelir.

Asla yolculuk yapmayacağım. لَنْ أُسَافِرَ

لَكَ muzâri fiili nasb eden edatlardır. Harftir. Gelecek zaman ifade eder. İçin anlamlarda kullanılır.

Faydalanmak için okuyorum. أَقْرَأُكَ (لَكَ) أَسْتَفِيدَ

إِذَا muzâri fiili nasb eden edatlardır. Cevap harfidir. Mebnîdir. İrabda yeri yoktur.

Böylece yorgunluğun gider. إِذَا يَذْهَبَ تَعَبُكَ

Muzâri fiil şu edatlarla gelirse, mansûb şeklinde gelir.

Te'kid ifade ederse.

Gelecek zamanda şart anlamı ifade ederse.

Cevap cümlesinin başında gelirse.

Kasem ifade ederse.

Mansub muzâri cümlesi ve gizli أَنْ edat ile kuruluş şekilleri

لَامُ التعليل sebep bildiren lam. Muzâri fiili gizli nasb eden edatlardandır, Aslı har-i cerdir. İçin, _dığı için, _mek için, uğruna, -mek üzere, manalardır.

أَخَفَقَتِ الْجُهُودُ الْمُبْدَلَةُ لِئُطْلَقَ الصَّارُوخُ إِلَى الْفَضَاءِ . (اصله لأن ينطلق)

Uzaya füze fırlatmak için harcanan çabalar, başarısız oldu.

لامُ التَّأَكِيدِ **te'kid veya لَامُ الْجُحُودِ inkâr lamı**, muzâri fiili gizli أَنْ ile nasb yapan edatlardır. Te'kidi olumsuz yapmak için getirilir. İkinci İsmi de te'kid eder.

Hiçbir vakit arkadaş, arkadaşına hainlik etmez. مَا كَانَ الصَّدِيقُ لِيَخُونُ صَدِيقَهُ.

حَتَّى gizli أَنْ ile muzâri fiili nasb eden edatlardandır. **حَتَّى** Dan sonraki fiil, gelecek zamana ifade eder. Aslı harfi cerdir. _e kadar, _e dek, _ya kadar, _taki, şöyle ki gibi anlamlara gelir.

Başarılı olana kadar çalış.

اجْتَهِدْ حَتَّى تَتَّجِحَ

Not: Hal ifade ederse Merfû gelir

أَوْ gizli أَنْ ile muzâri fiilleri nasb eden edatlardandır. Aslı atıf harfidir. Mansûb gelmesi için iki şart vardır. Ya istisna edatı أَلَّا veya gaye edatı إِلَى anlamı verirse gerekir. _memesi, halinde, meğer ki, anlamlara gelir.

Suçluyu döv ya da tövbe etsin.

إِضْرِبِ الْمُنْذِبَ أَوْ يَتُوبَ

فَاءُ السَّبَبِيَّةِ sebep bildiren (Fa) ve cevap bildiren (Fa) muzâri fiili gizli أَنْ ile nasb eden edatlardandır. Olumsuzluk edatı ile başlar. Aslı atıf harfidir..için, _den, _den dolayı, çünkü, zira, sonra, bu sebepten, gibi manlara gelir.

Şerre yaklaşma sonra içine düşersin.

لَا تَقْرَبْ مِنَ الشَّرِّ فَتَقَعَ فِيهِ

وَإِوَاءُ الْمَعِيَّةِ beraberlik vavı, gizli أَنْ ile muzâri fiili nasb eden edatlardandır. Nasb etme şartları şunlardır: Olumsuz edat ile gelmeli ve istek ifade etmelidir. Aslı atıf harfidir. _ken, _dığı zaman, ile beraber, _e rağmen, halbuki, maksadiyla, gibi anlamlara gelir.

Yalan söylerken de doğruluğu emretme.

لَا تَأْمُرْ بِالصِّدْقِ وَتَكْذِبْ

SONUÇ

Dil, İnsanların duygularını, düşüncelerini, kültürlerini aktarmak ve aralarında uzlaşma ve ulaşımı sağlayan en önemli vasıtalarından biridir.

İslam medeniyetinin en çok kullanılan dillerden biri de arapçadır.

Dilin zenginliği, işlenmesine bağlıdır. Arapça ise dünya dilleri içerisinde kelime hazinesi ve cümle yapısıyla olgun durumdadır.

Arapçanın diğer bir özelliği de belagatın ve sözü rahatça söylemenin getirdiği değişik cümle ve terkip kuruluşlarıdır.

Arapça dil olarak, eski Arap şiiri, Kur'an, darb-ı meseller, fasihlerin sözleri ve nihayetinde konuşanların kullanımına dayanır.

Geniş malzemenin ana hatlarıyla değerlendirilmesini yaptığımızı bu çalışmada, cümleler ve terkipler, yukarıda zikredilen hususlar nazara alınarak işlenmiştir.

Arapça esas itibarıyla isim ve fiil cülesi kabul görmese rağmen modern araştırmacılar üçüncü bir cümle çeşidi olarak sıfat cümlesini de buna ilave etmişlerdir.

Yapı bakımından cümleler, zamanla ihtiyaçları daha kısa ifade etmek için genişleme yani mürekkep cümlelere doğru yayılmak ihtiyacını duyurmuştur. Sami dillerinin temedeki asıl karakteri, kısa basit cümlelerdir. Bunlar atıf harfinin özellikle bol kullanıldığı karakterdedir. Zaman ve gelişim bu dar kalıbı aşmıştır.

Özellikle fiil cümlesinin adını tayin eden temel unsur, kullanılan fiilin asıl anlamında mı yoksa yardımcı fiil anlamında mı oluşudur. Bu hareket noktası ismini ref' ve haberini nasb ettiğini söylediğimiz bütün fiiller için geçerlidir.

Cümlelerin devrik kullanımı ise arapçada bol bir şekilde vardır. Bu ise bazı anlam incelikleri getirir.

Cümle gibi amel eden cümleler diye ele aldığımız konu bize, Arap dinde terkip ve cümle teriminin çok açık olmadığı; yeni yorumlara müsait olduğu kanaatini vermektedir. Eski alimlerin dönemleride kanaatleri ile günümüz anlayışının farklı olduğu görülmektedir. Şibh-i cümle ile terkip anlayışı hem dağınık, hem de bulanıktır.

Bütün bu yapıya rağmen Cümle gibi amel eden cümleler vazifelerini rahatlıkla yerine getirirler ve kullanılırlar.

BİBLİYOGRAFYA

- Akdağ, Hasan, Arap dilinde edatlar, Konya, 1984, Tekin kitap evi.
- el-Antâki, Muhammed, el-Mînhaç fi'l kavâ'id ve'l-i'râb, Beyrut. 1971, Dâr eş Şark el-Arabî, 3.baskı.
- _____, el-Muhît, 1-111, Beyrut, 1971, Dâr eş-Şark el-'Arabî.
- el-Astarâbâzî, Radiyye'd-Dîn Muhammed b. Hasan, Şerhu' (r-Radî 'ale') 1- Kâfiye, İstanbul, 1275 h.
- Baytar, İsam, en-Nahv ve's-sarf ve'l-i'râb, Dimaşk, 1989, Matba'atu Câmi'ati.
- el-Belâğatu'-vâdiha, bkz. elCârim.
- Câmi'u'd-durûsi'l-arabiyye, bkz., el- Galâyînî.
- el- Cârim, Alî-Emîn Mustafâ, el-Belâğatu'-vâdiha li'l-beyân ve'l-ma'ânî ve'l-bedf'li'l-medârisi's-sâneviyye, İstanbul, 1984, Kahraman yayınevi, ofset baskı.
- _____, en- Nahvu'l-vâdih fi kavâ'idi'l-lugati'l-arabiyye li'l-medârisi's-sâneviyye,1-111, Kahire, 1964, Dâru'l-ma'ârif, 23, baskı.
- Cevâhiru'l-belâga, bkz., el-Hâşimî.
- Çakır – Mehmet – Kelime yapısı, Özkan Matbaacılık Sanayi,1997, Ankara.
- Çortü – meral- Arapçada cümle kuruluşu ve tercüme teknikleri Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi vakfı yayınları No:84 1997 M.
- Dah'dah , Anton, Mu'cemu kavâ'idi'l-lugati'l-'arabiyye, Beyrut, 1992, Mektebetu Lübnân.
- el-Enbârî, 'Abdu'r-Rahmân b. Muhammed, Esrâru'l-arabiyye, thk. Muhammed Huseyn Şemsi'd-Dîn, Beyrut, 1997, Dâru'l-kitâbi'l-' ilmiyye.
- el-Fadlî, Abdu'l-Hâdî-Muhtasaru'n-nahiv, Necef /Irak 1971,Matba'atu'n-Nu'mân.
- el-Galâyînî, Mustafâ, Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1-111, Beyrut, trsz., el-Mektebetu'l-'asriyye.
- Hamâse, Muhammed, el-'Alâkatu'l-i'râbiyye fi'l-cumle beyne'l-kadîm ve'l-hadîs, Kahire, 1983, Dâru'l fikr el-'arabî .
- Hammûd, Abdu'r-Rezzâk, Tarîku'n-necât fi'l-kavâ'id ve'l-i'râb, Dimaşk, 1965.
- el-Hasan b. Ahmed b. Abdi'l-Gaffâr Ebû ' Ali, Kitâbu'l-îdâh, thk. Kâzim Bahr el-Mercân, Beyrut, 1996, Alemu'l kutub, 2. baskı.

el-Hâşimî, es-Seyyid Ahmet, Cevâhiru'l-belâga fi'l-ma'ânî ve'l-beyân ve'l-bedî', İstanbul, 1984, Karaman yayınevi, 12. baskı.

_____, el-Kavâ'id el-esâsiyye li'l-lugati'l-'arabiyye, İstanbul, trsz, el-Mektebet el-islâmiyye.

Hâşiyetu's-Sabbân, bkz., es-Sabbân.

el-Hudarî, Muhammed, Hâşiyet el-Hudarî, Kahire, 1302 h., Matba'atu'l-kubrâ.

İbn 'Akîl, Bahâ'u'd-Dîn 'Abdullâh b. 'Akîl, Şerh İbn 'Akîl, 1-11, Kahire, 1384 h., 20. baskı.

İbn Cinnî, el-Hasâ'is, thk. Muhammed 'Alî en-Neccâr, Kahire, 1957, Dâru'l kutubi'l-mısriyye.

İbn-Dahhân, Ebû muhammed, Kitâbu'l-fusûl fi'l-lugati'l-'arabiyye, thk. Fâ'iz Fâris, Beyrut, 1988. Mu'essetu'r-risâle, Dâru'l-emel kitap.

İbn Fâris, Ebû Huseyin Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya, es-Sâhibî fi fikhi'l-luga, thk. 'Umer Fâr'ûk et-Tabâ'a, Beyrut, 1993, Matbat'atu'l-ma'ârif, 1. baskı.

İb-Dahhân, Ebû el-Enbari Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah- es-sâhab-i Esrarul Arabiye-Tahkik: Muhammed husseyin şemsettin, Nşr. Darul kitabul ilmiye 1997 Beyrut.

İbn Hişâm-Ebû Muhammed Cemâle'd-Dîn b. Yûsuf, Avdahu'l-mesâlik, 1-111, thk. Muhammed Muhyi'd-Dîn 'Abdi'l-Hamîd, Beyrut, 1988, 25. baskı.

_____, Mugni'l-lebîb, thk. Muhammed Muhyi'd-Dîn 'Abdi'l-Hamîd, Beyrut 1996.

_____, Şerh suzuru'z Zeheb. Tahkik : H. el-Fahuri .Telif: Muhammed Muhiyiddin Abdulhamitt Beyrut 1988m.

_____, Şerh Katri'n-nedâ, thk. Muhammed Muhyi'd-Dîn 'Abdi'l-Hamîd, Beyrut 1988.

_____, Şerh Kavâ'idi'l-'i'râb, thk. İsmâ'il İsmâ'il Muruvva, Beyrut, 1995, Dâru'l-fikr, 1. baskı.

_____, Şeeh Şuzûri'z-zahab, thk. H. El-Fâhûrî, Beyrut, 1988, Dâru'l-cîl, 1. baskı.

İbn Ya'îş, Muvaffaku'd-Dîn b. Ya'îş b. 'Alî, Şerhu'l-Muffassal, 1-X, Beyrut, trsz., 'Alema'l-Kutub.

Îd, Muhammed, en-Nahvu'l-musaffâ, Kahire, 1991, Mektebetu's-şabâb.

el-Kâmil fi'n-nahv ... bkz. Kibbîş.

Karaman, Hayrettin – Topaloğlu, Bekir, Arapça dilbilgisi (sarf-nahiv) İstanbul, 1979.

el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, bkz. El-Hâşimî.

- Kıbbîş, Ahmed, el-Kâmil fi'n-nahv ve's-sarf ve'l i'râbi, Beyrut, 1979, Dâru'l-cîl.
el-Kitâb bkz., Sîbeveyhi.
- Kitrîb, Hasan, Mu'cemu'n-nahvi'l- 'arabî, Dimeşk, 1994, Dâru Talas, 1.baskı.
- Maksutoğlu Mehmet, Arapça dilbilgisi , İstanbul, 1976, Şamil yayınevi.
- Mav'id, Muhammed, el-Muyesser fi'l kavâd ve'l i'rab, Dimeşk, 1955, Dâru'l-fikr.
el-Mebâdi'ul-'arabiyye, bkz., eş-Şartûnî.
- Mesû''âtu'n-nahv... bkz. Ya'kûb.
- el-Minhâc, bkz., el- Antâkî.
- el-Mubberred, Ebu'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd, el-Muktadab, 1-1V, thk.
Muhammed Abdi'l-Hâlik 'Udayma, Beyrut, 1963, 'Alemu'l-kutub.
- Mu'cemun kavâ'idi'l 'arabiyye, bkz., Dahdah.
- Mugni'l-lebîb, bkz., İbn Hişâm.
- el-Muhît, bkz., el-Antâkî.
- el- Muktadab, bkz. el-Mubberred.
- Nahle, Mahmud Ahmed, Medhal ilâ dirâseti'l-lugati'l- 'arabiyye, Beyrut, trsz.
en-Nahvu'l-vâdih, bkz., el-Cârim.
- en-Nahvu'l-vâdih, bkz., Hasan, 'Abbâs.
- el- Râcihî, Abduh, et-Tatbîk en-nahvî, Beyrut, 1985, Dâru'n-nidâ'i'l- 'arabiyye.
es-Sabbân, muhammed b. 'Alî, Hâşiyetu's-Sabbân 'alâ Şarhi'l-Aşmûnî, 1-1V, Beyrut,
1997, Dâru'l-kutubi'l- 'ilmiyye.
- Sîbeveyhi, Ebû Bişr 'Amr b. 'Usmân b. Kamber, el- Kitâb, 1-V, thk. 'Abdu's- Selâm
Hârûn, Kahire, 1988, Mektebetu'l-Hâncî.
- eş-Şartûnî, Raşîd, el-Mebâdi'ul-'arabiyye, 1-1V, Beyrut, trsz., el- Matba'atu'l-
kâsûlîkiyye.
- Şerh İbn 'Akîl, bkz., İbn 'Akîl.
- Şerh Katri'n-neaâ, bkz., İbn Hişâm.
- Şerh Şuzûri-zahab, bkz., İbn Hişâm.
- et-Tabîk en-nahvî, bkz., er- Râcihî.
- Ürün, A. Kazım, Arap dilinde bağlaçlar ve terkipler, Konya, 1998, Esra yayınları
- Wright, W., A Grammar of the Arabic Olanguage, Cambridge, 1951.
- Ya'kûb, Emîl Bedî, Mevesû''âtu'n-nahv ve's-saef ve'l-i'râb, Beyrut, 1991, Dâru'l-'il
li'l-melâyîn.
- ez-Zeccâcî, Kitâbu'l-cumel fi'n-nahv, thk. 'Alî Tevfîk el-Hamed, Beyrut, 1989,
Mu'essesetu'r-risâle, 3.Baskı.

ez-Zamahşerî, Ebu'l-Kâsim Mahmûd b. 'Umer, el-Mufasssal fi 'ilmi'l-luga. Yersiz, 1990,

Dâru ihyâ'i'l-'ulûm.

- Avdahu'l -masâlik, 1, 11, Şerhu Kavâ'idî'l-'irâb, s., 13.
Şarhu Kavâ'idî'l-'irâb, s. 13-14.
ez-Zemehşerî, el-Mufasssal, s., 7.
İbn Cinnî, el-Hasâ'is, 1, 17.
el-Muktadab. 1. 908.
el-Kava'du'l-esâsiyye, s., **10-11**
Nahle, Medhal ilâ dirâseti'l cümleti'l -arabiyye, s.17-18.; Hamâse, el-'Alâkatu'l- 'irâbiyye fi'il cümel , s., 72-73.
el-Fadlî, Muhtasarun-nahv, s., 16.
a.g.e., s.18.
el-Kitâb, 11, s.87.
el-Kitâb, 11, 81.
el-Kitâb, 11, 87.
el-Kava'du'l-esâsiyye, s., 130.
Katrû' n-nedâ, s., 44-45; Nahle, Medhal.ilâ dirâseti'l-cumleti'l-'arabiyye, s.91-92.
Muhtasarun-nahv, s., 41.
Bakara, 184.
Kelime yapısı, s., 70.
Hâşiyetu'l-Hudârî, 1, 199; el-Kavâ'idü'l-esâsiyye, s., 126-131.
Hâşiyetu'l-Hudârî, 1, 199; el-Kavâ'idü'l-esâsiyye, s., 126-131
el-Kavâ'idü'l-'arabiyye, s., 127.
el-Kavâ'idü'l esâsiye, s., 127.
Tatbîku'n-nahavî, s.319-321.
el-Kavâ'idü'l esâsiye, s., 132.
Yusuf, 76.
Mu'cemu Kavâ'idî'l- arabiyye, s., 136.
Şerh İbn' Akîl, 1, 188-189.
Mebadiu'l- Arabiyye, c., 4, s., 201.202.
A.g.e.c., 4., s., 202
en-Nahvu'l- vâfi, 1, 414.
el-Kavâ'idü'l-esâsiyye, s., 125; el-Kâmil fi'n-nahiv, s., 98.
Fâtır, 3.
A.g.e.c., s., 131, 133.
el-Kâmil fi'n-nahiv, s., 98.
el- Kavâ'idü'l esâsiye, s., 129.
'İd, en-Nahivu'l- musaffâ.s., 225.
el-Kavâ'idü'l-esâsiyye, s., 129.
el-Enbârî, Esrârü'l- arabiyye, s., 57.
el-Kavâ'idü'l esâsiye, s., 130.
en-Nahivu'l-musaffâ, s., 228.
el- Kavâ'idü'l esâsiye, s., 131, 133.
el-Kitâb, 1, 33-34.
en-Nahvu'l-vâdh, 11, 62.
el-Kitâb, 1. 80.
el-Kitâb, 1, 34 -73.
el-Kitâb, 1, 73; el-Muktadab, 111, 91.
el-Kitâb, 1, 80-81.
Fâtiha, 5.
el-Kitâb, 1, 91.
el-Muktadab, 111, 91.
el-Hasan b. Ahmed, Kitâbu'l-Îdâh, s.81.
et-Tatbîku'n-nahavî, s., 196.
en-Nahvu'l-vâfi, 11, 71-72.
el-Kitâb, 1, 33-34.; Şerh ibn 'Akil, 1, 460.

el-Hasan b. Ahmed, Kitâbu'l-Îdâh, s.,102.
 Şerh ibn 'Akil, 1, 465.
 Şerhu'r-Radî 'ala'l-Kâfiye, 1, 187.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s.,117.
 Şerh İbn 'Akîl, 1, 463.
 Meryem , 38.
 İsrâ, 96.
 el-Minhâç, s., 29.
 Mâide, 19.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s.,118.
 el-Kâmil fi'n-nahv ..., s.,109.
 Gâfir, 81.
 Gâfir, 33.
 Muddesir, 3.
 Duhâ, 9.
 Fâtiha, 5.
 Şerhu Katrin-nedâ, 182-183; el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 116-117.
 Mev'id, el-Muyesser fi'l kavâidi ve'l-i'rab, s., 99-100.
 A.g.e., s.99-100.
 İbn Dehân Kitâu'l-Fusûl, s., 22.
 İbn Dehân, Kitâbu'l fusûl, s.22.
 Şerh İbn 'Akil, 1, 188.
 Hâiyetu's-Sabbân, 11, s.105-106.
 et-Tatbîku' n-nahavî, .s., 218.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 256-257.
 el-Kâmil fi'n-nahv ..., s.,115.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 194.
 A.g.e., s., 194.
 el-Kitâb, 1, 81.
 Şerh katrun-nedâ, s.,192.
 Şerh-Şuzûri'z-zahab, s., 234 -235.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s.,189.
 A.g.e, s.,188.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 129.
 A.g.e., 1, 131.
 İnşirâh, 6.
 Şerhu Katri'n-neda, s., 116.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 114.
 Katru'n-nedâ, s., 133.
 A'râf , 177.
 Şerh İbn 'Akîl, 1, 273.
 el-Kâmil fi'n-nahiv ..., s., 98.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1., 134.
 Mu'camu kavâ'idi'l-'arabiyye, s.,147.
 Şerh Şuzûri'z-zahab, 1., 22.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 114 -115.
 el-Kâmil fi'n-nahiv ..., s, 98.
 Katru'n-nedâ, s., 127-133.
 el-Kavâ'idu'l esâsiyye., s.,147.
 Îd, en-Nahivu'l-mussaffâ, s., 270-271.
 el-Kavâ'idu'l -arabiyye, s.,153.
 el-Minhâç, s., 20.
 Şerh İbn 'Akîl, 1, 353-354.
 el-Kavâ'idu'l- arabiyye, s., 161.
 el-Muhît, 111, 311.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, 386.
 el-Muhît, 111, s., 311.
 el-Minhâç, s., 7.

en-Navu'l-vâdih, c.1., 400.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyy, s.,130.
 en-Nahivu'l-vâdih, 1, 406-410.
 el-Muhît, 1, 354.
 A.g.e., 1, 312.
 A.g.e., 1, 353.
 Avdahu'l-mesâlik, 1, 302.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 10.
 el-Muhît, 1, 359 .
 Fâtiha , 2.
 Katru'n-nedâ, s., 120.
 Şerh Şuzûri'z-zeheb, s.,196.
 el-Kâmil fi'n nahv..., s., 90.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 97; Şerh İbn, 'Akîl, 1, 211.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 98-99 ; Katru'n-nedâ, s., 117-118.
 Şerh İbn 'Akîl.a, 1, s., 228.
 el-Muhît, 1, 312-313.
 Mugni'l-lebîb, 11, 433.
 en-Nahvu'l-vâfi, 11, 84-85.
 Katru'n-nedâ, s., 184-189; el-Kitâb, 1, s., 34.
 Şerh Şuzûri'z-zahab, s., 245-256.
 Şerh-Katru'n nedâ, s.,44-45.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 196.
 el-İnfisâl fil Mesail'i hilaf , s.,52.
 Tariku'n-necat fil Kava'idi vel-İrab, s., 165-166.
 İbn Dahhân, Kitâbu'l-fusûl, s., 24-26.
 el- Fâdlî, Mutasaru'n-nahv, s., 235.
 el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 193-194.
 Nisâ, 96.
 el-Kitâb, 11, 182.
 el-Minhâç, s., 56-57.
 A.g.e.s., 62.65.
 Şerh Katri'n-nedâ, s., 173-176; Hâşiyetu'l-Hudarî, 11, s.,153.
 İbn Dehân, Kitâbu'l fusûl ..., s., 21-24.
 el-Muhît., 11, s.,157.
 A.g.e.c.11, s.,194.
 Hâşiyetu's-Sabbân, 11, 208-210.
 el-Muhît, 111, s., 313; Hâşiyetu's-Sabbân, 11, 208-210.
 Maksudoğlu, Arapça dil bilgisi, s., 384.
 Çortu, Arapçada cümleler, s.,19.
 Yûsuf , 17.
 Mu'minûn, 12-14.
 Arpçada cümleler.a.g.e.s.19.
 el-'Alâkatu'l-'irâbiyye fi'l cümle, s.,79-83; el-Minhâç, s., 7-8.
 el-'Alâkatu'l-'irâbiyye fi'l cüml. s., 50 ; Câmi'u'd- durûsi'l-'arabiyye, 1, s., 14.
 Şerh Şüzûriz-zahab, s., 41.
 Cevâhiru'l-belağa, s., 73.
 İnşirâh, 6.
 el-Fadlî, Muhtasaru'n-nahv, s., 18.
 Cevâ hiru'l-belâğa, s., 71.
 el-Faadlî, Muh tasaru'n-nahv, s.,18
 el-Belâğatu'l-vâdiha, s., 89.
 el-Belâğatu'l-vâdiha, s., 137.
 Cevâhiru'l-belâğa, s.59.
 A'râf, 43.
 Cevâhiru'l-belâğa, s., 60; el-Belâğau'l-vâdiha, s., 156.
 Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiye, 11, s., 357-361.
 Mevsû'atu'n-nehv..., s., 323.

Īsrâ, 93.
 en-Nahivu'l -vâfi, 1, s., 337.
 el-Fadlî, Muhtasarû'n-nahv, s.18.
 el-Fadlî, Muhtasarû'n-nahv, s.18.
 Nisâ, 125.
 el-Fadlî, Muhtaeru'n-nahv, s.,18.
 Cevâhiru'l-belağa, s., 76.
 Mesû'atu'n-nahv..., s.,152.
 Mâ'ide, 6.
 Mesû'atu'n-nahv..., s., 694.
 Īsrâ, 32.
 Mesû'atu'n-nahiv..., s., 59.
 Cevâhiru'l-belağa, s., 88-89.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, s., 148; Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, I, 139.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, s., 148.
 el- el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, s., 143.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, s., 143.
 Câmi'u'd- durûsi'l- 'arabiyye, 111, 66
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, 143; et-Tatbîku'n -nahvi, s.,63.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, IV, 148; et-Tatbîk u'n-nahvî, s., 62.
 el-Mebâdi'u'l-'arabiyye, s., 269-270.
 el-Kitâb, 1, s., 99.
 Cevâhiru'l-belâğa, s., 103; Mevsûatu'n- nahv ..., s., 270.
 Furkân, 27.
 Hâşiyetu'l- Hudarî, 11, 82.
 yusûf, 29.
 Cevâhiru'l-belâğa, s., 76.
 el-Muhît , 111, 83.
 Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1, 74.
 Şerh İbn 'Akil.a.g.e.c.2.s.163-164.
 enNahvil Vafi.a.g.e.c.3.s.337-338.
 Câi'u'd-durûsi'l-'arabiyye,1, 10-13; Şerhu'r-Rad'î'ale'l-Kâfiye, 111, 129.
 en-Nahvu'-vâfi, 1, 278.
 Câmi-u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1, 10-13; el Muhît, 11, 251.
 İbn Hişâm, Şerhu Kavâ'idi'l-irâb, s., 74; Mu'cemu kavâ'idi'l-'arabiyye, s.192.
 el-Muhît, 11, 251.
 Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1, 13; en-Nahvu'l vâdih, 1; 28.
 en-Nahvu'l- vâfi, 111, 7.
 Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1, 13; en-Nahvu'l vâdih, 1; 28.
 Şerh Şuzûri' zahab, s, 87.
 en-Nahfu'l-vâfi, 1, 281.
 et-Tatbîku'n-nahavî, s., 390-391.
 Fâtiha, 6-7.
 et-Tatbîku'n-nahavî, s., 386.
 Bakara, 184.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 89; el-Muhît, 111, 360.
 el-Minhâç, s., 7.
 A.g.e.s.7.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 94 -95; Şerh Katri'n-nedâ, s., 118-119.
 Hâkka, 1.2.
 Hâşiyetu'l-Hudarî, 1, 102.
 Kitrîb, Mu'cemu'n-navi'l-'arabî, s.119.
 A.g.e.s.340.
 Bakara, 22.
 Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 111, 101.
 el-Muhît, s., 179.
 Mu'cammu kavâ'idi'l-'arabiyye, s., 188.
 Mâ'ide, 119.

Şerh İbn 'Akîl , 11, 56-60.
Arapça dil bilgisi-Nahiv-Sarf, s., 220.
Kitrîb, Mu'cemu'n-nahvi'l-'arabî, s.,121.
İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufassal, 111, 47.
Mesû'atu'n-nahv..., s., 325.
Mu'cemu kavâ'idi'l-'arabiyye, s.,192.
Mevsû'atu'n-nahv..., s.,325; Arapça dil bilgisi, s.,224.
Şerh İb 'Akîl, 11, s., 195-196.
Yâsîn, 37.
el-Muhît, 111, 357.
Hûd, 108.
Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 1, 186.
Mugni'l-lebîb,11, 473; el-Muhît, 111, 361.
Şerh İbn 'Akîl, 463; el-Muhît, 111, 361.
Mugni'l-lebîb, 11, 491-492.
Yûsuf, 35.
Mugni'l-lebîb, 11, 473; en-nahvu'l-vâfi, 11, 111.
Bakara, 11.
Mu'cemu kaavâ'idi'l-'arabiyye, s.,120.
Mu'cemu kavâ'idi'l-'arabiyye, s., 157.
en Nahvu'l-vâdih, 11, 111.
el-Muhît, 11, 282.
İhlâs, 1-2.
Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 111, 243-244; elFadlî, Muhtasarun-nah, s., 246.
Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye, 111, 127, 246.
el-Muhît, 111, 359.
Mevsû'atu'n-nahv..., s., 475.
el-Kitâb, 11, 343-344.
A.g.e.,11, 343-344.
Hûd, 46.
el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s., 318.
A.g.e., s., 318.
Câmi'u'd-durûsi'l-'arabiyye,111, 127.
el-Kâmil fi'n-nahv..., s., 224.
Kitrîb, Mu'cemu'n-nahvi'l-'arabî, s., 122.
Mevsû'atu'n-nahv..., s.,123.
Bakara, 11.
el-Muhît, 111, 365.
el-Kâmil fi'n-nahv..., s., 221.
Bakara, 345.
Mu'cem kavâ'idi'l-'arabiyye, s., 67.
el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s.106.
Mugni'l-lebîb, 11, 414.
Yûnus, 65.
Kitrîb, Mu'cemu'n-nahvi'l-'arabî, s.,123.
İsrâ, 81.
Çörtü.Arapça dilinde cümleler..., s., 29-33.
Avdahu'l-masâslik, 11, 248-265.
îd, en-Nahvu'l-musaffâ, s., 663; el Kâmil fi'n-nahv..., s.,337.
îd, en-Nahvu'l-musaffâ, s., 642.
Çörtü, Arapçada cümleler..., s., 33-36.
el-Muhît, 11, s., 138; Çörtü, Arapçada cümleler ..., s., 35-36.
el-Muhît, 11, s., 133-134.
Mugni'l-lebîb, 1, 294; Mevsû'âtu'nahv..., s., 11.
Bakara, 184.
Meryem, 31.
Tevbe, 128.
Tevbe, 25.

Kalem, 90.
Bakara, 6.
el-Mebâdi' u-l-'arabiyye, 1V, s.,177; el-Muhît, 1, 337.
Şerh Şuzûri'z –zahab, s., 264-265.
Mu'cemu kavâ'i'di'l-irab, s., 36; Kâzım Ürüm, Arap dilinde Bağlaçlar, s., 63.
Mu'cemu kavâ'i'di'l-irab, s., 36.
Enbiyâ, 22.
Hicr, 7.
Akdağ., Arap dilinde edatlar, s., 119.
Akdağ., Arap dilinde edatlar, s., 15.
Ali imrân, 37.
el-Minhâc, s.,232.
Mevsû'âtu'n-nahv..., s.209.
A.g.s, s., 210.
el-Kitâb, 1, s., 137.
el-Muhît, 11, s., 84-85.
Ali imran suresi Ayet 102
el-Muhît, 11, s., 84-85.
el-Muhît, 1, 325-326.
el-Kavâ'idu'l-esâsiyye, s.,340.